

„КОСМИЧКИ ЦВЕТ“ МЛАДОСТИ

НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ, ТАМАРА ЈАКОВЉЕВИЋ, МАРИЈА ЦЕКИЋ,
БОЈАНА КАНДИЋ, СИНИША ЦВЕТКОВИЋ, БОРИС КОСОВИЋ,
ЈОВАН ПЕРАЋ

Мегатренд универзитет, Факултет за културу и медије, Београд
E-mail: nikola.cvetkovic@neobee.net

Резиме: После уводног текста о историјату, расту и развоју Књижевног клуба Факултета за културу и медије Мегатренд универзитета и темељних припрема чланова за учешће на Конференцији, најпре објављујемо аутопоетичке прилоге, са изабраним песмама: Тамаре Јаковљевић, Марије Цекић, Бојане Кандић и Синише Цветковића. У завршном делу овог одељка у коме су углавном представљени најактивнији чланови Књижевног клуба, публиковани су студијски прилози Бориса Косовића и Јована Пераћа и професора Цветковића о рефлексивној и космичкој лирици Марије Брас.

НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ

Лирско-космичке и аутопоетичке визије младих песника

*Да ли ме неко овом звездом мери
и, мерећи ме, ко тег помера
по небу ко по кантарском рену,
и с тога репа пресуду ми чита?
Љубомир Симовић¹*

Космичке визије у уметности и поезији су својеврсно креативно исходиште и потврда небеског свепостојања. Оне сведоче о астралном узлету и настојању да се досегне *немогуће*, и то помоћу *распеваности свих чула*, снагом љубави, животном радошћу, патњом, страдањем и васељенским размахом. Песници, који су целином бића окренути васионским сферама, често помно истражују и преиспитују космос у себи и собом, и кроз лирско-

¹У предговору *Звездана светковина* за антологију *Космички цвет* изабрао М. С. Димитријевић што нас упућује да то може бити понајбољи мото за овај прилог.

уметничке изливе сваковрсних чаролија обогаћују овоземаљско трајање, у тежњи да домаше суштине. Они као продуховљени истраживачи и надахнути учењаци снажним продорима сежу до узвишеног, *незнаног* и *непознатог*. У том свемирском узлету песници и уметници, да парафразирамо Артура Рембоа, више од других богате и усавршавају своју душу, и стижу до незнаног и неухватљивог; а када понекад и сустану у сагледавању и поимању својих визија, кристалишу представу да су их *видели*, можда чак и физички опипали и бар на тренутак домашили.²

Бајословни цвет васионе као да се све више расцветава мултиверзумом знања и микро и макрокосмичког сазнавања, које мисли прадавна времена, легенде миленијума, присен латица звезда над њима, са лирским маглинама блажених вртова и рајских видика.

Бајовит космички цвет младости пева, митски приповеда и судбински слови миловзвучјем васељенских сфера, што заводе људско срце и вазносе полет песничке маште.

Из бајословја реченог о васиони, разазнајемо да је траг космичке мисли и песме, у нама, али и изнад свих нас, у чудовитом напретку света... Песници много тога примају из инспиративне бајовитости неба коме се обраћају...

О, моја звездо, над рушевном кулом живота што стрши, успиње се и оријашки вазноси ка небесима и златним зрацима Сунца... Ох, како се радосно и тужно враћам и обраћам Теби, васцелом стваралачком младошћу што непрекидно надлази и руши заблуде и предрасуде, обликујући нови мултиверзум.

Овом приликом осврнућемо се на активности Књижевног клуба Факултета за културу и медије Мегатренд универзитета у новије време, са акцентом на лирско-космичке и аутопоетичке погледе даровитих списатеља и њиховом суделовању на конференцијама о историјату развоја српске астрономије.

После прве, почетне фазе рада, Књижевни клуб Факултета за културу и медије се све више развијао и креативно разрастао; уз повећање броја чланова и љубитеља писане речи, укључивање нових облика делатности и садржаја, усмерених ка мултимедијалности, космичкој тематици, мултиверзуму; те подизања квалитета на знатно виши ниво, захваљујући пре свега новим даровитим члановима, које су занимале астралне сфере и мотиви; бољој организованости и већој систематичности, на основу претходно стечених искустава и сазнања. Припремане су нове књиге, са одговарајућим предговорима и поговорима конципираним и на основу расправа на радним састанцима Клуба; написано је и објављено више прилога о поетским и другим остварењима младих, талентованих писаца;

² Артур Рембо у *Поетици видовитог* каже: кад их је видео „па нек се распрсне у свом залету до нечувених и неназовљивих ствари: доћи ће други страховити радници и почеће на оним хоризонтима на којима се он срушио!“ – А. Рембо, *Сабрана дела*, Нолит, Београд, 1961, стр. 281.

реализоване успешне пропратне књижевно-поетске и музичке манифестације; а пристигле су и одговарајуће награде и признања на конкурсима...

Поред свесрдне подршке декана проф. др Миливоја Павловића и продекана проф. др Зорана Јевтовића, раду Књижевног клуба придружили су се и стручно потпомогли и поједини наставници: проф. др Слободан Бранковић, доц. др Миомир Петровић, др Будимир Поточан, Нада Торлак, Сандра Соколовић, и други, који су током наставе поетолошки указивали на оно што је потом на радним састанцима Књижевног клуба и практично остваривано и стваралачки проверавано. У току наставе и рада Књижевног клуба настајали су поједини студијски написи као што је, на пример, текст Наде Торлак *Космички аспекти у виђењу деце у савременим медијима*; потом прозно-поетски и журналистички прилози са васељенском тематиком, уз текстове осмишљене космичком симболиком припремане на часовима практичних вежби, или као студиозни радови са космичком тематиком, који су наишли на врло добар пријем и позитивне опаске и коментаре.

Након пуније афирмације рада Књижевног клуба, међу студентима, професорима и у широј јавности, преко медија (тв *Метрополис*, *Мегатрендер*, часопис студената Мегатренд универзитета, интернет-презентација, као и *Годишњак Факултета за културу и медије*) – појавио се већи број талентованих писаца са остварењима која су далеко надрасла почетничке захвате, нарочито када су у питању радови са космичким мотивима. Ти прилози достигли су зрелост да могу бити публиковани у адекватним књижевно-поетским и другим публикацијама, новинама, зборницима, годишњацима и сл. Поред раније помињаних студената Факултета за културу и медије: Петра Латиновића, Милке Радовић, Мирослава Максимовића, Николе Велебита и др, појавили су се нови, веома талентовани и скоро већ оформљени песници и приповедачи: Војкан Живојиновић,³ Борис Косовић, поетеса и драмски писац Бојана Кандић, узносита песникиња Марија Цекић,⁴ потом Ивана Михајловић, плодан писац кратке прозе, Петар Прокић, критичар и есејиста са истанчаним нервом и други. У најновијој генерацији посебно се истичу Иван Срњић, Милица Перовић, Алексеј Крпан, Лидија Рађеновић, Валентина Ракић, Тамара

³Надахнути и полетни лиричар Војкан је из шире породице нашег легендарног глумца Велимира Бате Живојиновића.

⁴Марија Цекић је потомак Душана Цекића Лешњака, оснивача и секретара Скопске социјалистичке организације, а после Првог светског рата је и њен обновитељ, што се може видети из *Радничких новина*, чији је дописник био, уз покретање и уређивање *Социјалистичке зоре*. Цекић је био делегат на Вуковарском конгресу, после кога је постао обласни секретар, а у међународним релацијама био је један од делегата на Првој Балканској конференцији 1909. године... - Н. Цветковић, *Учешће лесковачких скојеваца и млађих комуниста у међународном радничком покрету у периоду између два рата*, у књизи *Записи о Сергију Димитријевићу*, Народни музеј, Лесковац, 1997, стр. 57-75.

Јаковљевић, Марија Јелић...⁵ (О поменутих појединцима, њиховим објављеним и припремљеним књигама, збиркама песама, причама, романима, списатељским успесима, продорима, наградама и већ достигнутој новинарској афирмацији, биће посебно речи у контексту приказа појединих радних састанака на којима су разматране припреме чланова Клуба за учешће на VI конференцији *Развој астрономије код Срба*). Овде се укључују и веће књижевно-публицистичке и журналистичке целине, које настају и креативно се дограђују током плодних дискусија на састанцима Књижевног клуба ФКМ, а нарочито у оквиру наставног процеса из предмета: Креативно читање, писање и интерпретација, Историја новинарства, Медиологија и сл. Поменимо узгред и личне, скоро дневне контакте младих писаца са једним од оснивача, инспиратора и стручних вођа Клуба.⁶

Но, пре тога прикажимо укратко стваралачко присуство и учешће на III и IV конференцији *Развој астрономије код Срба*.

Креативно суделовање на III и IV конференцији

Конференција *Развој астрономије код Срба III* окупила је скроман број студената и професора у оквиру тематског блока *Књижевност, уметност и астрономија*. Поред Миливоја Анђелковића, присутног у раду скоро свих ових конференција, који се бавио космичким у новијој српској књижевности,⁷ ту је, пре свих проф. др Миливоје Павловић са разматрањима космичког у српској књижевној неоавангарди, који чини даљи искорак, од оног што је *новије* у књижевности, ка неоавангардном, а неколико година касније и трансавангардном, постмодерном и неоконцептуалном.⁸ Поменимо и наш осврт на астропоетске и поетолошке аспекте антологије *Космички цвет*, која је неко време потом створила основу за читав један мали *покрет* у смеру новог космизма, и за читав „букет“ младих у Књижевном клубу, које инспирише васиона. Према поменутој антологији песама о космосу именовано је учешће групе младих, даровитих песника, који су у лирском астралном узлету наступили у завршном делу VI конференције.⁹ Поменимо

⁵Овде треба поменути Ђурђију Влајић, Јелену Вујовић, Марину Радоњић, Марину Ђорђевић, Дарка Панћића, Милену Вајовић, Наташу Кустурић и друге.

⁶Млади писци почетници су слободни да му се обрате и јаве скоро увек када напишу нову песму, причу, есеј, журналистички текст и сл. да их пажљиво саслуша, прокоментарише тематско-мотивски захват, вредносни досег, евентуалне мањкавости, стилске ефекте и неуједначености; да оцени аксиолошке помаке у односу на претходна остварења, те да их охрабри и подржи у списатељском послу.

⁷Миливој Анђелковић, *Космичко у новијој српској књижевности*, Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба III*, Београд, 2005, стр. 369-375.

⁸Проф. др М. Павловић, *Србија и свет: четири деценије сигнализма (1969-2009)*, Годишњак Факултета за културу и медије II, 2010, стр. 361.

⁹*Развој астрономије код Срба VI*, Београд, 22-26. април 2010. године, *Програм*, 26. IV 2010, *Космички цвет* младости – Књижевни клуб Факултета за културу и медије.

овде и нашег студента Радована Илића који је у оквиру III конференције надахнуто говорио о космичким визијама *небеског* сликара Сретка Дивљана и младог графичара Владимира Димитријевића.

Већ на наредној, IV конференцији (2006) *Развој астрономије код Срба*, у петом тематском блоку *Књижевност, уметност и астрономија*, суделује троструко већи број стваралаца. Захваљујући поменутиим професорима Мегатренд универзитета, као и главном организатору ових научних скупова Милану С. Димитријевићу, број учесника који се баве космичким мотивима у литератури, сликарству, музици и уметности уопште, знатно се увећао. Они су ангажовали своје пријатеље, научне раднике, књижевнике, публицисте и младе студијске посленике, магистре, специјалисте и студенте, да својим прилозима обогате стручни скуп и подигну га на још виши ниво.

Међу професорима се посебно издваја проф. др Зоран Јевтовић, са Факултета за културу и медије, чији веома занимљив прилог припада четвртном, садржински и мотивски богатијем и осмишљенијем одељку, посвећеном *култури, друштвеним наукама и астрономији*. Он пише о информатичкој експанзији наше планете и масмедијима који *стварају вештачке хоризонте јавности*.¹⁰ Нагласимо да је овај професор и продекан ФКМ, свесрдно подржао активности Књижевног клуба, и повремено присуствовао његовим радним састанцима, уз активно укључивање у рад „драгоценим програмским указивањима и сугестијама...“¹¹

У наредном, петом блоку Конференције посвећеном *књижевности, уметности и астрономији*, проф. др Миливоје Павловић анализира концепцију планетарне културе у делима Мирољуба Тодоровића, родоначелника сигналистичког покрета, са освртом на осам чинилаца планетарности у његовом стваралаштву.¹² И декан Павловић, као и његов доскорашњи близак сарадник Јевтовић, пружио је пуну подршку Књижевном клубу и његовим члановима нарочито у припремама за учешће на VI научној конференцији. Поред тога, тражио је од својих колега да се учешће његових студената и професора благовремено афирмише преко сајта Факултета и на друге начине (*Мегатрендер*), сматрајући то и важним студијским продором Факултета и младих истраживача у научној јавности.

Слично проф. др Миливоју Павловићу, и Цветковић је за овај научни скуп одабрао тему која додирује домен његове докторске дисертације о Милошу Црњанском. Прихватио се преиспитивања наглашеног присуства *космичког, етеристичког* и суматраистичког у поезији писца *Сеоба*, указујући на његову обухватну песничку *космогонију* и преданост небеским

¹⁰Након указивања да је васцели свет у превирању, Јевтовић истиче: „Планета је загушена, информациони ратови будућност траже у неистраженим и неосвојеним дубинама космоса...“ – З. Јевтовић, *Информатичка бомба у космосу*, Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба IV*, Београд, 2007, стр. 499.

¹¹Записник са радног састанка Књижевно-реторског клуба студената од 21. XI 2006.

¹²М. Павловић, *Концепција планетарне културе Мирољуба Тодоровића*, Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба IV*, стр. 571-580.

висинама, бесконачју, васељенском ритму и слојевитој астралној симболици у познатој песми *Србија*.¹³

Студенти поменутог професора, сада већ докторанди, на овој научној Конференцији поднели су неколико веома занимљивих реферата, који су побудили знатно интересовање. Мр Зоран Миладиновић је написао повећу студију о космичким визијама и астралним симболима, у разноврсној ратној књижевној периодици.¹⁴ Радован Илић, који је специјализирао методикку ликовног васпитања и културе, аналитички се бави космичко-сигналистичким аспектима слика Владимира Димитријевића: *Космичка игра светова* и *Чари космоса*.¹⁵

Љиљана Клајић Бојковић је, на наше подстицаје, проучила присуство симболике Сунца и звезда у познатим *Знаковима поред пута*, нобеловца Иве Андрића.¹⁶ Док се докторанд Предраг Јашовић, у контексту нацрта „за будућа истраживања целокупног књижевног дела“ свог професора, овом приликом позабавио космичком тематиком као и мотивима у његовој поезији.¹⁷

Мр Миле Пенков пише о вишезначности космичке симболике у краткој прози Антонија Исаковића,¹⁸ што је делимично захватио и у својој магистарској тези; а она се јавља и у његовим занимљивим причама.¹⁹ Истакнимо овде да је и доц. др Виолета Јовановић, асистент аутора овог текста, такође, у докторској дисертацији, поред симболике боја, биља и бројева, посебно проучавала *симболику Сунца и Месеца*,²⁰ што је основа

¹³У студији је анализирана богата и разнолика космичка симболика. У песничкој визији Црњанског „*Србија* је небесница; он у њој зорњачу тражи, а симболика Сунца, Месеца и звезда је скоро свеприсутна“. – Н. Цветковић, *Космичко у поеми „Србија“ Милоша Црњанског*, Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба IV*, стр. 551-560.

¹⁴З. Миладиновић, *Космичке представе и симболи у ратној књижевној периодици (1914-1918)*, Исто, стр. 527-544.

¹⁵Р. Илић, *Космичко у сигналистичким визијама* („Космичка игра светова“ и „Чари космоса“), Исто, стр. 603-607.

¹⁶Љ. Клајић Бојковић, *Поетска представа о Сунцу и звездама у Андрићевим „Знаковима поред пута“*, Исто, стр. 545-550.

¹⁷После напомене да космички мотиви у Цветковићевој поезији „до данас нису обрађени“, Јашовић прецизира: „Анализом мотива указујемо на полисемантичност његове поезије, као и на мултимедијалност коју она иницира као мисаону сензацију приликом перципирања садржине означеног“. – П. Јашовић, *Космички митови у поезији Николе Цветковића*, Исто, стр. 609-630.

¹⁸М. Пенков, *Космичка симболика у краткој прози Антонија Исаковића*, Исто, стр. 561-569.

¹⁹М. Пенков, *Дан великих таласа* и др.

²⁰В. П. Јовановић, *Тренови и раскрића – Поетика приповедања Антонија Исаковића*, Просвета – Алтера, 2009, стр. 109-113.

њеног саопштења на недавној VI конференцији: *Поетика приповедања Антонија Исаковића и космичке визије*.²¹

Вредно је помена да је Ђорђе Петковић поводом овде разматране IV Конференције специјално објавио *Деконструисане сонете са репом и акростихом у огледалу* посвећене угледним научним посленицима, песницима и сликарима, судеоницима претходне Конференције (III). Тако, на пример, он један од сонета посвећује проф. др Миливоју Павловићу, аутору „Беле књиге“ и научнику, како записује изнад самог деконструисаног сонета; потом Милану С. Димитријевићу, *песнику и научнику*, родоначелнику сигнализма Миролубу Тодоровићу, Сретку Дивљану, *сликару и професору*, као и аутору овог текста, који је за оригиналне сонете написао и мали пролог.²²

Припреме и стваралачко присуство на V конференцији

Припреме за учешће професора и студената Мегатренд универзитета, као и оних на мастерс студијама, у оквиру Књижевног клуба, почеле су одмах после објављивања Зборника са IV конференције негде крајем 2007. године. Павловић и Цветковић као чланови Организационог одбора, имали су увид не само у остварено, већ и у оно што се припрема.

Илустрације ради поменимо овде само неколико важнијих момената регистрованих у 2007/2008. години.

Упадљиво је да су чланови Књижевног клуба скоро од самог почетка показивали велико интересовање за космичке теме и мотиве. Обузетост небом, васионом, Сунцем, Месецом, бескрајним даљинама, звездама, астралним просторствима, недокучивим васељенским тајнама – за песника је увек изазов, подстицај и надахнуће. Они изворно откривају лепоте и чари универзума, небеске дијаманте и рубине, у обличју блиставих звезда... *Смрти нема ...Има сеоба*, узвикује Црњански, следећи Вергилијеву древну мисао: *да сва жива бића одлете међу звезде...* Младачки распевани Војкан Живојиновић, Мирослав Масловарић, Ивана Михајловић, Никола Велебит и други, током 2007/2008, вазносе до космичких просторстава, понајчешће у стиховима, али и у прозним, есејистичким, репортерским, журналистичким текстовима...

Половином априла 2007, радни састанак Књижевног клуба био је посвећен, поред осталог, договору и организацији музичко-поетске вечери; када је начињен и синопсис за целину скупа, са назнаком музичких партија.

Тог дана²³ на Факултету за културу и медије гостовао је академик Иван Јевтић, који је говорио о музици, Србији и свету. Тек што је академик завршио, захвалили смо му у име студената, посебно чланова Књижевног

²¹В. Јовановић, *Поетика приповедања Антонија Исаковића и космичке визије*, Програм Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, 25. IV 2010.

²²Ђ. Петковић, *Деконструисани сонети*, 533, и цео 594.

²³Записник са састанка Књижевног клуба од 11. IV 2007.

клуба, уз позив студенту Војкану Живојиновићу,²⁴ Борису Косовићу и осталима, да познатог и светски афирмисаног музиколога поздраве стиховима. Чланови Клуба су то остварили врло успешно, на задовољство свих присутних.

После неколико дана,²⁵ у згради на Булевару уметности одржано је врло успело музичко-поетско вече, које је водила студентеса Ивана Михајловић... У Масловарићевим стиховима било је понешто од *зрачног неба* које вазноси, смирује и благосиља душу... Војкан Живојиновић је такође говорио стихове у којима се помињу *месечева стабла*, и *Свемир* што се *множи у љуштури цвета*, што је на изврстан начин, визионарски најављивало будући *Космички цвет*. И у песмама осталих учесника просијавале су звезде, треперила је задивљеност небом, зрачила осунчаност, антропоморфизовале васељенске појаве, маштовито лебдело у поетским и прозним исказима (Ивана Михајловић).

У другом делу ове музичко-поетске вечери подуже смо говорили о облицима и садржајима рада Клуба који се све више показивао и као нека врста књижевне радионице, где се стичу различита поетолошка знања, литерарно-журналистичка и друга искуства. Истицали смо да списатељски рад треба да буде животна потреба, а да оно што се ствара буде проживљено, да кроз биће и тело прође као храна или пиће, уз напајање *јаким соковима*, позивајући се на савете Растка Петровића,²⁶ младом Милану Дединцу.²⁷ Писање треба да буде дубок израз унутрашњег искуства бића, као и вид делатног и стваралачког потврђивања као и плодотворног самодоказивања; а оно што је написано да надраста ефемерије и да буде скренуто будућности.

Полазећи од личног искуства, напоменули смо да је песма велико унутрашње поприште духа, на коме се својски боре наше примисли и идеје, представе и сензације, са науком и сазнањима које смо прихватили од других, што провејава кроз стихове... На том понекад страховном попришту „ратујемо“ са свеколиким сазнањем које смо прихватили, али и са собом;

²⁴ Даровит и „васељенски“ осмишљен песник Живојиновић говорио је стихове, питајући се: Да л' стварам у хаосу мир / ил' религија крви испоставља жар?

*Поштујем ја све
Космос цели
И утробу ватре...*

А понудио је и фрагмент Певања о Милици, која му је стална инспирација, *девичански месечасто сребро...*

Тада му је, према поменутом записнику и нашим дневничким белешкама, декан проф. др Миливоје Павловић, импресиониран његовим стиховима, помогао да се са групе за менаџмент, преусмери на групу за новинарство, у складу са његовим склоностима и интересовањима.

²⁵ Дневничке белешке и записник од 13. IX 2010.

²⁶ М. Дединац, *Од немила до недрага*, Нолит, Београд, 1957, стр. 81.

²⁷ Н. Цветковић, *Поетика Милана Дединца*, Београд, 1993.

„крвимо“ се са речима, које би да нас узму под своје, овладају нама и водају нас као слепе по вашару таштине; носимо се са преовлађујућим смислом наших хтења, тражећи им нова симболичка исходишта... Мучки се боримо за сваку слику и ново поетско обличје, које нам измиче... Ту су речи посебна радост али и мука духу, тврдокорне док не овладамо њима, са сумњом, али и надом да је из њих почело да зрачи нешто незнано и неухватљиво.

Али песма, нагласили смо, такође „војује“ са собом и у себи, осваја у налету, или клецаво пада, суштаје, посрће, и поново се подиже; стаје на своје ноге, спремна да издржи нови налет. Нађе ли снаге у себи, „ускописти“ се да узлети, ослобађајући и себе и песника.

Неко је при том поставио питање: а како ви пишете?

Пре но што почне да пише, песник дуго пребира по себи, по својој нутрини, прикупља и преиспитује своје примисли, прелистава сећања, догласава се са баштином, прикупља речи које ће му затребати, слаже их тако да од њих може да гради и обликује свој храм певања... А онда, у имагинативном догласавању и бајословном изворишту наслеђа и лексике, тражи праву, најбољу реч, која ће озвездати и одвезати ритмички ромор и језик песме... А када су стихови кренули песник тражи најбољи начин да их усмери ка могућем, а ипак незнатом исходишту... При том, тражи и начин овладавања унутрашњим наносима и структурама, као и самоовладавања, у корист слободне воље, наума, а против анахроничних, сладуњавих традиционалистичких самоизлива. И ту се чува од оног *пођох пут у беспут, нађох штап нерезат*... Ове речи преузете из фолклорне баштине, изазвале су мало чуђење.

А онда смо завршили речима да се права, изворна песма отима свакој формули и обрасцу, свему већ виђеном и знаном, што се чуло и разазнавало... И онда када хоћемо да је уколотечимо, песма искочи из себе, прековрне се наглавце и поново прохода...

Део радног састанка Књижевног клуба, крајем маја²⁸ био је посвећен разговору о улози песничке слике, која разоткрива мноштво сваковрсних идеја. Примећено је да је та слика у стиховима Бориса Косовића и Војкана Живојиновића својеврсни чулно-проживљени елеменат. Констатовано је да управо захваљујући снажно доживљеном песничким сликама, лирика неколицине младих стваралаца оставља веома дубок утисак.

Расправу о песничкој слици стручно је потпомогла књига коју је приредио проф. др Милосав Шутић. У њој су објављени текстови Р. Фрејзера *Порекло термина „слика“*, потом Г. Башлара *Поетска слика*, В. Виноградова *Реч и слика* и др. ови и други текстови могли су значајно помоћи едукацији младих песника.

Тог дана вођен је подужи разговор са професором Шутићем о Војкановој збирци песама. Он нам је тада рекао да високо цени његову песничку даровитост, смисао за обликовање сасвим оригиналних и непоновљивих

²⁸ Записник са радног састанка од 23. V 2007.

песничких слика. Напоменуо је да га је запазио још током наставе из свог предмета, на првој години студија. После тога, заједно са професором Шутићем, потражили смо декана Павловића и замолили га да нам помогне око финансирања Живојиновићеве књиге песама, за коју смо били спремни да напишемо и предговор и поговор.

Почетком јуна месеца 2007. године, Књижевни клуб је био гост сличног књижевног клуба Учитељског факултета у Јагодина, пошто је ФКМ био суорганизатор научно-стручног скупа. То је било једно од првих гостовања и сусрет са младим писцима из Поморавља. После поздравне речи домаћина, декана Сретка Дивљана, скуп је отворен казивањем стихова најактивнијих чланова књижевних клубова две поменуте високообразовне установе. А факултет за културу и медије, чији су професори суделовали у раду научно-стручног скупа, био је, поред осталог, и један од суорганизатора.²⁹

Крепке стихове, у којима је доминирала космичка тематика, казивали су студенти два факултета, који су, у претходном сусрету узајамно измењали искуства о раду. Најпре се Војкан Живојиновић присутнима обратио кратком беседом у име Клуба из Београда, изражавајући захвалност, што заједно са својим колегама, суделује у овом радно-свечаном тренутку. Он је неосимболистички, помињући *беспрекорност неубраног цвета*, метафорично означио *плишани нерод зима*. А онда наставио:

*Привид царује између парамтарчади
Неба и прлине
И поткопаног скелета неживо мртве
Земље*

Он је у знаку неубраног *космичког цвета* у својим стиховима сустекао небеске висине и прлине са приземним, потом оглувели Југ са пресамићеним Севером:

*Исукани успех бесвесно гине
Обрезали су жар и зубљу
Накот неродимља под груде
Олеандри перутава сањају лаку смрт...*

Милка Радовић је на занимљив сценско-поетски начин саопштила прозно-поетски текст *Глума и ја*. Док је Борис Косовић наизуст, врло надахнуто казивао стихове које носи у себи, спреман да их подари

²⁹Научно-стручни скуп *Стваралаштво Николе Цветковића*, Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Јагодина, Факултет за културу и медије Мегатренд универзитета у Београду, Вања Лука college, Студентско-дечје позориште „Станиславски“, Јагодина, Књижевна радионица „Владимир Красић“ Београд, Јагодина, 1. јун 2007. године.

заљубљеницима поетске речи. Поетеса Марија Брас из Крагујевца говорила је стихове у којима су просијавала небеска пространства:

*Уморна душа
пуца зором у небо.
На врху пера
свет урлика*

*— — — —
Док лепет
жутих крила носи небо
Тиха, топла знаност
подрхтава њиховим обрисима...*

У овом тону, наставила је она да говори своју рефлексивну и космички озарену лирику.

Поменути, али и други песници, поетски су освечанили овај научно-стручни скуп, обраћајући се истовремено и васељенским сферама, чаровитости дана који се *раздањује под трепавицама...*

Декан Миливоје Павловић, који је као један од суорганизатора, такође, поздравио присутне на овом симпозијуму, у преподневној сесији говорио је о књижевно-теоријским погледима на авангарду и неоавангарду професора у чије се име одржавао скуп. Проф. др Зоран Јевтовић, са којим смо се упознали на Филозофском факултету у Приштини, беседио је о списатељско-публицистичкој активности Цветковића, почетком драматичних деведесетих година у Приштини. Између појединих саопштења, провучила се бодра поетска реч младих, вазда заинтересованих за васионске теме.

Пошто је у позним јесењим данима 2007. године Војкан Живојиновић чуо фрагменте нашег предговора за његову књигу песама, он је као један од учесника скупа, тада написао свој први студијски текст о нашој поезији са акцентом на космичке преокупације. У уводу, позивајући се на исказ Десанке Максимовић „као нека реч да се рекла“, покушао је да открије *одакле се управо реч рекла*, бавећи се самим почетком стварања речи.³⁰ Позивајући се на песников став, *да је појавност усуд постојања*, одважно је закључио: „да је реч усуд мисли“. Потом додаје да стваралац кроз поезију трага у ствари за самим собом... А онда поставља питање: *постоји ли блиставија енергија од стваралачког ума?*

³⁰Као мото своје мале студије исписао је речи: *Кад би постојала универзална дефиниција стваралачког процеса она би била:*

*Насилност пламти у глави
Моћ у врзином колу
Доноси грабеж голу
Што се над теменом јави.*

Н. Ц.

Цитирајући мисао да *филозофи гледају у небо, а не знају шта им је под ногама*, Живојиновић је у духу космизма закључио да песников *поглед горе, поглед у бескрај* (који асоцира на слободу ума), „и промаја огромних пространстава, дозвољава претпоставку да тло, тј. реалност није нарочито битна док год имамо то преносно средство (тело, тј. живот), која представља линију између унутрашњег стваралачког нагона и спољашње једноличне околине“. Враћајући се на поглед у небеске висине, Живојиновић аутопоетички закључује да процес стваралачке реинкарнације управо „омогућава да по вољи и тренутном расположењу креирамо стварност, нашу стварност, тј. наш доживљај стварности“.

Суочен са драмом последњих дана живљења Надежде Димитријевић,³¹ мајке организатора шест протеклих конференција *Развој астрономије код Срба*, и духовне помајке писца ових редова, Живојиновић је у јесењим данима 2007. године, написао песму *У светлост преточена*, посвећену Надежди.

Уметничка слика је један од најважнијих елемената поезије и као таква истрајава кроз време, правце и епохе. Вечна слика у метафори у *светлост преточена* – за Надежду Димитријевић – више је него Песма сама. Она као

³¹Надежда Димитријевић (1924–2007) из познате неимарске породице Анђелковић из Косанчића (изградили мост на Сави и први хотел на Авали); као супруга знаменитог научника Сергија Димитријевића, историчара и једног од твораца модерне српске нумизматичке науке – пружала му је свесрдну подршку и помоћ.

Од ране младости бавила се новинарским радом као сарадник *Младог борца*, а потом службује у тек покренутом листу *Наша реч* у Лесковцу (1945–1946).

Убрзо са Сергијем Димитријевићем, који постаје професор Политичке економије на Правном факултету, прелази у Београд.

Благовремено је завршила студије на Правном факултету у Београду и радила у Планској комисији Народне Републике Србије. Добитник је Ордена рада са сребрним венцем и више плакета града Београда, за рад и залагање у развоју главног града.

Поред стваралачке подршке супругу Сергију, улаже велику енергију у борби за одржавање његовог тешко нарушеног здравља, у концентрационим логорима Француске и Немачке (Бухенвалд).

Крајем 50-их и током 60-их година, заједно са Сергијем, пружа сваковрсну помоћ и подршку новим генерацијама младих интелектуалаца из завичајног Лесковца, (међу њима је и аутор ове биографске белешке).

Сачинила је обимну библиографију радова Сергија Димитријевића и непосредно суделовала у организовању научног скупа посвећеног делу овог великана историјске и нумизматичке науке (Поводом педесетогодишњице плодног научног рада и седамдесет година живота, Лесковац 18. новембар 1983; *Живот и дело Сергија Димитријевића*, Библиотека Народног музеја у Лесковцу, књ. 41, Лесковац, 1989, стр. 5).

Постхумно је организовала публикување двадесетак студија, монографија, књижевних остварења, укључујући ту и обимна Сабрана нумизматичка дела. Захваљујући њеном пуном залагању, породица Димитријевић је поклонила српском народу (Српској академији наука и уметности), највећу приватну збирку српског средњовековног новца, од непроцењиве вредности.

да је траг Божанског послања што ју је спасоносно примило у своје наручје, у знаку библијског позвања. Наша само наизглед обична “Мајка, од глагола радити“ (М. Одаловић), истовремено духовна Мати, - истински је у *свеживотну светлост преточена*; па је у Живојиновићевом певању истовремено и Боготворни симбол, *велемисао без речи*, песничка слика³² као доживљај душе, и метафора,³³ у смислу етеризације.

У лирској метафоризацији Надежде, *Светлост* је идеално исходиште и апсолут; идеална граница етерично-материјалног у безграничју, што се креће немистификованом брзином детерминисаном коначношћу (смрт) у људском постојању и непостојању. Светлост је вид безобличја света у коме је *свеобличје*, односно Апсолут. У Живојиновићевој песничкој визији, с ове стране светлости, у коју је Надежда преточена, није оностраност праоблика, па и људског обличја, ни свеколика чулност и поимање, узето као *облик мишљења* и духовне делатности. Поимање је, у песниковом виђењу, истовремени и облик и путеност и - концепт који је идеја, - мисаони пројекат и програм осмишљавања варљивог и неизрецивог горко-слатког Постојања...

*Поноћ у зубима
А још ме дан
до костију гули,
круг распори недра
и врела вишиња
у самоћи запева:
знам, само си се у светлост преточила.*

Свемајка у *светлост преточена* и поноћни трен упокојења у зубима, у Живојиновићевом певању, симболизују и истовремено метафоризују наизменичне токове и аксиологију развојног, као и временско-просторног, дневно-ноћног циклуса, на разним космичким нивоима, вишим или нижим.

Надежда у свом горко-слатком Постојању, из сеновитог раздобља живота, прелази у светлосно озорено, зрачно и чисто, у новом свевиду обновљено.

У овој песми Војкан Живојиновић показује обухватно поимање света и драме људског живљења, бујну имагинативност, стваралачки полет и спремност да у сваком деликатнијем тренутку реагује стихом. Песничке слике и књижевна средства којима настоји да постигне одговарајуће емотивне и уметничко-естетске ефекте, можда нису најадекватнији, али су у

³²Код Живојиновића, набојитост песничке слике има одређен степен произвољности па и херметичности. Слика је код њега творевина виспреног духа, плод разигране имажинације и већег степена ирационалности.

³³Метафора је код овог песника, проистекла из суптилног претраживања, уз пуније учешће емотивне интелигенције, разуђене осећајности и полетне маштовитости, под извесним надзором присвести, која настоји све да повеже.

свему у његовом препознатљивом стилу, рембоовски жустро постигнутом, за релативно кратко време.

На недавној VI конференцији Милан С. Димитријевић је надахнуто сложио о космичком у стваралаштву барда и теоретичара надреализма у Србији, издвајајући астропесничке и научно-поетичке текстове Марка Ристића. А Предраг Јашовић је на V конференцији говорио о Ристићевим *Сведочанствима под звездама*, указујући на његова интересовања за космос, звезде и промене у васиони, истичући песничково занимање за ову област природних наука.³⁴

Даровит песник и глумац Дејан Цветковић, који је врхунио у бројним студентским представама, пажљиво преиспитује космичко-поетске, астралне и небеске представе у, на моменте народском певању Синише Цветковића, и то о небу, висинама, и разастртим даљинама.³⁵

Наш некадашњи студент, који је недавно докторирао са темом из књижевности за децу, у својој студији анализира космичке мотиве у поезији за децу и младе Слободана Станишића, иначе аутора осамдесет жанровски различитих књига. Он ту захвата и елементе научне фантастике, роботике, и савремене научно-технолошке цивилизације.³⁶

Мр Зоран Миладиновић наставља са проучавањем космичких мотива и симболике у српској ратној литератури, уз навођење бројних извора, књига, листова и часописа.³⁷

Креативна уметница у домену хорског певања, са бројним наградама и признањима на такмичењима,³⁸ мр Јелена Цветковић, доцент Факултета

³⁴П. Јашовић, *Марко Ристић, сведок под звездама*, Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба V*, Публикација астрономског друштва „Руђер Бошковић“, Београд, 2009, стр. 595-603.

Јашовић истиче песничкова интересовања везана за космос, звезде и промене у васиони, што се углавном односе на књигу *Сведочанства под звездама* (1981).

³⁵Д. Цветковић, *Космичко-поетске визије у стваралаштву Синише Цветковића*, Исто, стр. 689-693.

Небо које се привиђа у Синишиним стиховима, „упућује на веру у људско и боготворно што се очитује у свеживотном. У његовим стиховима се лирско-стваралачки преобликује доживљај о оносветским збивањима, уз дубоко лична преламања истине света“.

³⁶М. Ђуричковић, *Космичко у поезији за децу Слободана Станишића*, Исто, стр. 661-668.

³⁷З. Миладиновић, *Космички аспекти у српској ратној књижевности*, Исто, стр. 669-682.

У закључним разматрањима Миладиновић констатује да је послератна авангардна књижевност рушила традицију и устаљени поредак, а међу бројним покретима: од експресионизма, суматраизма, зенитизма па све до надреализма, налази се и *космизам*. „Нема сумње да космички симболи имају велику улогу у дометима послератне српске књижевности и да су вредни дубљег истраживања“ (стр. 681).

³⁸Републичко такмичење хорова у Вршцу 2004. године, где је хор освојио специјалну награду и био лауреат такмичења са максималних 100 поена; самостални

уметности у Нишу, анализира космичке аспекте музике у доба ренесансе, и то као резултат тежњи да се у средиште уметничке тематике постави човек. Она истиче да су читава два века (период од XV-XVII) „теоретичари музике прихватили *хармонију сфера* као аналогију музичкој хармонији, заснивали музику на космичком, и указивали на космолошку и метафизичку улогу музичке консонанце“.³⁹ Радован Илић и овом приликом истражује космичке визије и мотиве у једном веома занимљивом графичком раду Владимира М. Димитријевића.⁴⁰ Надежда Ерић⁴¹ и Владимир Красић обликовали су и стварали заједнички животни и поетски свет. Његово певање је пуно тананог лиризма и музикалности,⁴² а Надеждина лирика је осмишљена опорим животним истинама и драматичним одјецима сурове стварности. Владимир пише о визионарству и симболици у стиховима *Пророчице из Кремана*;⁴³ Надежда пише о суптилним лирско-симболичким преливима у певању Владимира Красића, у двадесетак објављених књига стихова. Овај знаменити српски новинар, документариста, песник, оснивач Радио Новости,

целовечерњи концерт у Галерији Народног музеја у Врању; самостални целовечерњи концерт у Дворани Нишког симфонијског оркестра; завршни концерт на Фестивалу деље класичне музике „Чичко Стојан“ у Пернику - Бугарска; целовечерњи концерт у Националном театру у Мајену - Француска, поводом свечаног отварања концертне сезоне 2008. године; Међународни фестивал дечјих хорова у Сомбору 2010. године (није такмичарског карактера) – диплома и захвалница; целовечерњи концерт у Свечаној сали Факултета уметности у Нишу 2010. године, специјална гошћа концерта ванр. професор овог факултета, соло-певачица Александра Ристић; целовечерњи концерт и диплома и захвалница у оквиру ревијалног дела програма Охридског хорског фестивала 2010. године; самостални целовечерњи концерт у оквиру ЛЕДАМУС-а (Лесковачке музичке свечаности) под називом ВЕРА МИЛАНКОВИЋ И ЗВЕЗДИЦЕ. Добитник је Октобарске награде града Лесковца за 2009. годину.

³⁹Ј. Цветковић, *Космички аспекти у музичкој уметности – Одјец ренесансе*, Исто, стр. 705-717.

⁴⁰Р. Илић, *Космичко у ликовним представама Владимира Димитријевића*, Исто, стр. 699-703.

⁴¹За Надежду Ерић, која је унеколико допринела обликовању овог одељка у Зборнику, *космос је коло цветних лептира*. Својом игром, некада лако као пролећни лахор, други пут громком као када се проломи олујно небо - цветни лептири космоса проносе тајну живота. Изгледају неухватљиви у богатству и разноликости боја и облика, све док у дамарима тишине не чујемо поруку: да је знање истина, а истина – космос сам.

Космос је широм отворио врата да га откривамо и упознајемо, али не и да његове законе, сазнајући их, нарушавамо. Јер, цветни лептири космоса су на нашим отвореним длановима који држе свет.

⁴²В. Красић, аудио издање *Неко сасвим трећи* (2007), Књиге *Живот у једном издању*, Београд, 2008, Народна Библиотека Србије и сајт на Интернету www.vladimirkrasic.com.

⁴³В. Красић, *Поетско-космичка симболика у певању креманске пророчице*, Исто, стр. 653-656.

после Надеждине књиге *Човек из једног комада* (2005), сачинио је Сабрана дела у дигиталној форми, под насловом *Живот у једном комаду* (2008). Књига има 15.000 страна и налази се у Народној библиотеци Србије.

На овој Конференцији представљена је веома разуђена лирска слика васељене у стиховима Милана С. Димитријевића.⁴⁴ Анализиране су „поетско-визуелне представе неба, звезда, Сунца, Месеца, планете Марс и метеорита у стиховима“ и публицистичким и студијским остварењима овог астропесника. То је у ствари одломак из обимне књиге под насловом *Астроном, песник и друмовник*, која у припреми за штампу има више од 900 страница, укључујући ту изузетно велику библиографију једног од наших најцитиранијих астронома, као и велики број фотографија.

Пажња коју је својевремено Димитријевић, као уредник *Васионе* и других сличних публикација, посвећивао астрономији, књижевности и уметности, а касније космичком као инспирацији поезије, показала се у најновијим зборницима са Конференција – дубоко оправдана. Већи део прилога под насловом *Лирско – стваралачка обузетост космичком симболиком*⁴⁵ проистекао је из рада и деловања Књижевног клуба ФКМ и са Мегатренд универзитета: од професора, сарадника и студената. Поменимо овде проф. др Слободана Бранковића, Марију Цекић, Бориса Косовића и Миодрага Петровића. Уз стихове Слободана Бранковића: *Космичка непознаница* и *Космички заборав*, уследио је коментар о сили живота и витализму као извориштима плодотворне енергије из које се вигори научна мисао, културно-стваралачка акција и надахнуто певање, овог плодотворног аутора. Он је, поред осталог, објавио веома подстицајну збирку *Писма из Србије - Траг пера косовог*,⁴⁶ која је, у духу српске библије, обогатила нашу савремену поезију. Његово певање је у духу понајбоље традиције српске космичке лирике, са својеврсном уметничком космогонијом.

Студентеса Марија Цекић, као рођена поетеса, представљена је са две песме: *Моја си и Лутање*. У наслову је именована као *кнегиња духа и стиха*, која пева из патње што јој је основа сазнања света. Њене мелодиозне стихове карактерише лиризам, раздешена осећајност и богата душевност. Поменути певањем она се „приближава бранковско-стражиловској песничкој линији“.

Студент Борис Косовић, на свој оригиналан и помало парадоксалан начин пева о *сутону зоре*. Овај даровити лиричар рембоовски слови о патњи, ништавилу, распадању, о клетвама и проклетству, бунилу језе и сл. Његови исповедни и дубоко проживљени стихови понекад делују као странице истргнуте из интимног дневника страдања. Он призива „сутон зоре, сјај сунца, звезде, труло небо и освет таме“. Певање о сутонском, сеновитом и мрачном, у његовој визији света је својеврстан пут *преласка у светлост*.

⁴⁴Н. Цветковић, *Песничка слика космоса у поезији Милана С. Димитријевића*, Исто, стр. 635-652.

⁴⁵Исто, стр. 729-747.

⁴⁶Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2009.

Мирјанка Р. Селчанец заступљена је са космички озраченом песмом *Круг*. Тај *круг* у неким древним традицијама оличава и небеса, па је у стиховима о њему пуно слојевите космичке симболике. Ту се све креће од спирале духовности, интелектуалности, и оног фолклорног *небу под облаке*, преко одисејског лутања *Марсу у походе*, до кућице у небеском спиралном кругу.

Певање Миодрага Петровића је у знаку звездане светлости и астралног кола свепостојања. Нешто од те чаровите светлости присутно је и у песми *Усамљеност*. Својим стиховима он хоће поетски да досегне небеске висине, па је сав испуњен чежњом за далеким и незнатим просторима. Према речима Саше Хаџи Танчића, његову лирику одликује *изузетна симболизација и метафоризација*. Недавно је објавио књигу *Звездана светлост*, у којој је такође „окренут васељенским сферама, са уверењем да сваки човек носи у себи једну малу галаксију“. Петровићева космичка обузетост, као да се у извесном смислу надовезује на *космизам* присутан у поезији између два светска рата.⁴⁷

Ђорђе Петковић објављује самосвојне стихове под насловом *С београдске звездарнице*.⁴⁸ То су као и у претходном зборнику *Деконструисани сонети с репом и акростихом у огледалу*, који су посвећени организатору V Конференције проф. др Милану Димитријевићу.⁴⁹ Овај занимљив песник предан је астралним и суматраистичким даљинама, које доводи у непосреднију везу са хераклитовском и Миљковићевом ватром, као и са *сигналима* из програмског певања Мирољуба Тодоровића.

Милан С. Димитријевић пише о поетском стваралаштву савремених бугарских песника, посебно оних који су окупљени у клубу *С Геом на реду*. После уводног представљања плејаде бугарских песника под насловом *Стваралачко-поетски скуп песничког клуба „С Геом на реду“*, Димитријевић представља најпре Милча Кирилова, уз коментар песме *Поклон*, која је посвећена организатору Конференције. А бави се и његовом песмом *Сиријус*. Потом Димитријевић скреће пажњу на катедрално озвездање космичке ноћи у поетском стваралаштву Рајча Русева Рајсина; и при том објављује његову песму *Београд*. Стихови о *белом граду* израз су љубави и оданости овој балканској метрополи.

Полифоној стваралачкој личности Евгеније Маринчеве посвећује посебан текст под насловом *Речитост сликарства, поезије и неимарства* ове уметнице. Посебну пажњу привлачи песма *На позадини Месеца*, која је преведена из богато илустроване књиге *Месечеве илузије*. У лирици Маје Митове, Димитријевић препознаје својеврсну митско-поетску космогонију. При том истиче висок степен њене књижевне културе, широку и свестрану

⁴⁷Н. Цветковић, *Песничка звездана светлост*, Предговор књизи *Звездана светлост*, Међународно удружење „Стил“, Београд, 2010.

⁴⁸*Поетска звездарница Ђорђа Петковића*, Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба V*, стр. 721-722.

⁴⁹Из посвете видимо да су из антологије *Космички цвет* „узети стихови за ове сонете“. Ту се помиње и наша „подршка у овој активности“.

упућеност у митологију и космичку симболику. Вредно је помена да наш астропесник преводи више песама Маје Митове, а посебно анализира *Месечеву птицу*, *Питагорино огледало* и *Песму зрнима*, која асоцира на стихове Гарсија Лорке.

У наставку Милан С. Димитријевић се бави космичким аспектима поезије Катје Маринове; затим хаику васељеном Илијане Илијеве; поезијом науке и науком поезије Петка Недјалкова; лирским разговорима са небеским сферама Меглене Божанове; а онда следи чудесно љубавно гнездо Геневе Цандеве; а на крају су антологијски стихови Зинаиде Чаушеве, *поетесе сунца и љубави*, са изузетно вредном песмом *Обрти*.

Додајмо овде да је Димитријевић и за VI конференцију припремио сличан прилог са преводом стихова горе наведених песника, уз пропратне коментаре и напомене. Поводом песника Ангела Ангелова и Јорданке Брзинске, вредно је истаћи да овај суздржани антологичар, у коментару њиховог стваралаштва врло спретно преплиће организаторско-студијска настојања (припремање VII бугарско-српске астрономске конференције), велику љубав према древним културно-историјским знаменитостима, путешествено сазнајна интересовања и спремност да пренесе и са другима подели задовољство упознавања туристичких знаменитости са преданом љубави за лирска остварења савремених бугарских песника. По свему судећи из овог захвата произаћи ће мала збирка преведених стихова, као сведочанство креативне стваралачке сарадње младих и даровитих песника, чланова Књижевног клуба Факултета за културу и медије и бугарских песника и уметника, како на прошлој V конференцији тако и на овој VI.

При крају овог одељка објављен је један наш аутопоетички псеудо-есеј, који се поетолошки ослања на основе постструктуралистичке концепције Ролана Барта.⁵⁰ Аутопоетичким и аутобиографским чином аутор упућује на стваралачки процес, псеудо-есејистичким и егзибиционистичким самопоказивањем, са извесним документаристичким елементима. То су стварне мистификације и метафикционалне представе о поезији *Весни(ци) пролећа живота на измаку Љубави, о небеском сликару Сретку Дивљану и дивљанизму и болничком/болесничком инфузионом раствору неба*, са документаристичким фуснотама *личних сећања*.⁵¹

⁵⁰ Овај знаменити поетичар, на једном месту наглашава да постмодерни субјект па и субјект „уметника, писца, теоретичара (...) није 'биће од крви и меса него конституисана или симулирана хипотеза о субјекту писања (écriture). Хипотеза о субјекту постоји као мимезис других хипотеза...“

⁵¹ У вези са овим кретење се пажња на Лаканово виђење метајезика и аутобиографије која „није привилеговани објективни дискурс него језик у који се уписују фрагментарне хипотезе животне игре и жеље да се језиком досегне биће, на пример писања“.

„Космички цвет“ младости на VI конференцији
- Књижевни клуб Факултета за културу и медије -

Наслов⁵² прве антологије песама о космосу *Космички цвет* Милана С. Димитријевића, подстакао је организаторе Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, као и поједине младе и даровите песнике и есејисте, чланове Књижевног клуба ФКМ, да се аутопоетички позабаве својим виђењем васионе, темама и мотивима астралне природе и слојевитом и вишезначном симболиком универзума. За те захвате припремали су се поред осталог, на бројним радним састанцима Књижевног клуба, од почетка децембра 2009. са полазницима мастер студија, а од фебруара 2010. и са студентима на основним академским студијама; да би се та припремна активност појачала нарочито у марту и априлу 2010, као и након Конференције, и то у процесу стручне припреме прилога за Зборник VI, у договору са већ афирмисаним младим писцима и појединим професорима, књижевницима и сарадницима Факултета.

На радном састанку Књижевног клуба, у првој недељи децембра месеца 2009, руководилац Клуба је информисао присутне чланове, госте и сараднике да је у *Годишњаку Факултета за културу и медије*, број 2, објављен прилог о раду Клуба, додајући да је тежиште стављено на садржај, начин рада и облике деловања, уз пропратна и узгредна поетолошка указивања на књижевно-уметнички стваралачки процес; а осврнуо се и на педагошку улогу ваннаставних видова активности у функцији подизања нивоа књижевне културе, теоријских и журналистичких сазнања.⁵³ Указује на припремање новог прилога о активностима Књижевног клуба у 2007/2008, чију скицу има у рукопису. При том, чланове Клуба упознаје са неколико повећих зборника раније одржаних конференција, у којима су својим радовима присутни најактивнији студенти, професори, асистенти, сарадници и други. И позива да се заинтересовани студенти, који су се већ раније студијски, публицистички и журналистички огледали, пријаве за учешће на VI Конференцији. Уз то, предлаже да се начини избор књижевно-поетских, есејистичких и студијских текстова за наредни број *Годишњака*. Информације присутне да је декан, заједно са главним уредником ове публикације, прихватио могућност да и студенти, са својим најбољим остварењима, буду у њој представљени. То је показатељ отворености и демократизације на пољу креативне едукације за младе сараднике из студентских редова, што иначе није пракса на другим универзитетима, када су у питању зборници радова и годишњаца.⁵⁴

⁵²Наслов је, како примећује Умберто Еко, *кључ за тумачење*, истичући да „наслови који понајвише уважавају читаоца јесу они епонимични...“ – *Постиле уз „Име руже“*, у књизи Умберта Ека *Име руже*, Библиотека Новости, 2004, стр. 451.

⁵³Н. Цветковић, *Стваралачко деловање Књижевног клуба Факултета за културу и медије Мегатренд универзитета*, Београд, 2010, стр. [961]-973.

⁵⁴Записник са радног састанка Књижевног клуба од 6. децембра 2009.

У *Годишњаку* је указано да се добри резултати у књижевно-стваралачком смислу могу постићи уколико се ангажују све интелектуалне, радне и духовне способности и енергије у самом процесу писања или сценско-музичког делања. Истакнуто је да је веома важна ствар у процесу усавршавања стилског израза да се пише што више у квантитативном смислу. Ту је поменут став Марка Тулија Цицерона, садржан у речима да је *писаљка најбољи и најизврснији творац и учитељ изражавања*.

Поред тога било је речи о самом феномену стваралаштва као изворној и делотворној способности човека усмереној на остваривање нових вредности у области уметности, књижевности, науке и уопште у култури и духовности. Издвојено је једно гледиште оснивача Књижевног клуба, у коме се указује да стваралаштво представља *животно надгорњавање с свеколиким нередом и недовољностима у себи и свету око себе, као и тежња да се изађе из те збрканости и хаотичности и васпостави изванредан ред и склад у унутрашњем и спољашњем свету и делању*. Тако су ови радни састанци, уз представљање *Годишњака*, имали и одговарајући теоријско-сазнајни и едукативни карактер.

Наредни састанак⁵⁵ Књижевног клуба био је у знаку стваралаштва неколицине младих и даровитих писаца, заинтересованих за космичке мотиве, које преплићу у својим прозним и поетским остварењима. Виолета Вучетић је понудила један одељак из прозе под насловом *Лисабонска и друге приче*, за коју је добила награду „Мирко Петковић“ за 2009. годину. Она је и на следећем састанку прочитала фрагмент под насловом *Пасош*, који је наишао на врло добар пријем код присутних. Татјана Мишић је у својим помало сентименталним стиховима певала *о вери*:

*Сад поздрављам ноћи кад пошаљу сан
Па у њему живим из дана у дан...*

Она се вешто служи космичком симболиком коју уткива у своје лирско казивање. Критички је замерено што не обраћа довољно пажње именичким римама које се појављују у њеним стиховима. Јован Пераћ је прочитао занимљиву кратку причу *Постизање сличности*. Он складно и сликовито приповеда служећи се фигурама које осликавају један микрокосмички план. *Бахата песма громава заробљена је у једној капи. А у њеном одсјају здробљени су очњаци ветра... А Борис Косовић је наизуст казао песму Утваре у којој се појављују праскозорја душе... глувонема неба босиока*. Оцењено је да у његовим космичким визијама, упркос сетних и тамновитих стања и расположења, провејава изходна светлост. Сви поменути чланови Књижевног клуба прихватили су предлог и позив да учествују на Конференцији *Развој астрономије код Срба VI*.

⁵⁵ Записник са радног састанка Књижевног клуба од 17. фебруара 2009.

Крајем 2009.⁵⁶ и почетком 2010. године у рад Књижевног клуба успешно су се укључили и нови чланови са мастер студија: Невена Миљановић, Валентина Ракић, Сања Кличковић и други. Новопридошли чланови су показали истанчан смисао за критичко промишљање онога што су понудили неки већ афирмисани млади писци из ранијих генерација, као што је Бојана Кандић, на пример. Поменути појединци су критички напоменули да је потребно одлучније излазити из традиционалног начина певања и стварања, уз окретање ка авангардним и неоавангардним стремљењима. Прецизирано је да се под неоавангардом подразумевају покрети, појаве и разнолике оријентације у уметности и књижевности, засноване на пројектима модерности, уз укључивање бројних *изама* друге половине XX века. Као пример поменуто је песничко стваралаштво Мирољуба Тодоровића и цитирани његови стихови из *Планете* (1965)

*Над главом ми претећи
утварне маглине стоје
Залеђена крви
појмиш ли
звездана тама колика је?*

Овим стиховима, који су објављени у *Зборнику* са III Конференције, илустрована је потреба излагања из овешталог начина поетског изражавања. Узгред поменута је и студија Миливоја Анђелковића *Космичко у новијој српској књижевности*, која може да буде подстицајна за оне који су заинтересовани да се на наредној Конференцији позабаве космичким темама и мотивима у савременој српској поезији (Виолета Вучетић).

У духу припрема за наредну Конференцију, један од професора, осврнуо се на традицију певања о космосу, небеским просторима, дневним и ноћним звездама, метеорима, универзуму и сл. Поменуто је да се богата баштина певања о космосу протеже од нашег фолклора и народне лирике и епике (*Почетак буне против дахија*), те Његоша као националног и космичког песника, преко космизма романтичара (Лаза Костић), бранковско-стражиловског смера (Црњански, Раичковић), до неосимболизма Бранка Миљковића, који је узор групи младих песника чланова Књижевног клуба. Поново је истакнута неоавангардна улога и космичка понесеност родоначелника сигнализма Мирољуба Тодоровића.

Том приликом изложен је и кратак осврт на антологију *Космички цвет*, ту „цветну збирку“ у којој се могу наћи сваковрсни васионски мотиви и преокупације. Занимљиво је да је антологичар Милан С. Димитријевић насловну лирску синтагму узео из космички надахнуте песме Вељка

⁵⁶ Записник са радног састанка Књижевног клуба од 27. децембра 2009.

Петровића *Репатица*.⁵⁷ Ова антологија, као и *Антологија српске поезије* Зорана Мишића, уз неколико сличних, препоручене су члановима Књижевног клуба и полазницима мастер студија, као могућа основа за припрему њихових студијских, аутопоетичких, или лирско-стваралачких прилога. Још једном је истакнуто да је поезија, од памтивека била у непосредној вези са космичким мотивима, међутим, преиспитивање космолошких концепција и песничких дела, нарочито у новије време подстакло је креативно сустицање песничког и сциентистичког језика у неоавангардној и постмодерној уметности.

Крајем јануара,⁵⁸ на састанку Књижевног клуба поменута је књига Јана Парандовског у којој се поред осталог пише о једној врсти *књижевне радионице*, каква је, у извесном смислу, и сам Књижевни клуб. Наведени су примери песника и начин њиховог рада, уз напомену да има писаца који могу да *раде на сваком месту*, не тражећи посебне услове, на пример у вагону, аутобусу, железничкој чекаоници и сл. Управо ти неповољни услови писцима понекад помажу да се изолују „од случајне средине у којој се нађу, па могу да пишу упркос буци и жагору – у касарнама, канцеларијама, новинској редакцији и сл.“⁵⁹ Наглашено је да појединци, док стварају себи најпогодније услове за рад, губе стваралачки размах.

И на наредним састанцима Књижевног клуба (4. III 2010 и 11. III 2010) било је речи о припремама и учешћу чланова Клуба на VI конференцији. Коментарисане су теме и приступи, појединачно и групно, сажимани су првобитни преобимни захвати, тражене њихове прецизније формулације, и то на основу онога што је већ урађено. Разматрана је могућа ужа и шира литература; указивано на зборнике са претходних конференција *Развој астрономије код Срба*, уз упућивање на сличне текстове, који би могли да послуже као модел и подстицај, а посебно на књигу Ненада Ђ. Јанковића *Откривање васионе*, као и на *Космички цвет* М. С. Димитријевића.

Пошто је већ почетком марта месеца 2010. била сачињена прва, нешто шира верзија Програма Конференције, на радном састанку од 18. III, чланови Клуба су упознати са мотивско-тематским целинама које захвата Конференција: од прилога за историју Астрономске опсерваторије у Београду, преко астрономских установа, популаризације и едукације, те одељка о научницима и педагозима; а посебно са комплексом питања везаних за културу, друштвене науке и астрономију, књижевност и уметност, уз нарочито важан круг тема о космосу као инспирацији поезије. Скренута је пажња на постере и прилоге у њиховом оквиру. Истовремено су прецизирани дани за подношење реферата и сатница учешћа.

Борис Косовић је преузео обавезу да се договори са Маријом Цекић око њеног ангажовања у овим пословима. Инсистирано је на важности космичке

⁵⁷В. Петровић, *Репатица у Антологији српске поезије* Зорана Мишића, Матица српска, Нови Сад, 1956.

⁵⁸Записник са радног састанка Књижевног клуба од 31. јануара 2010.

⁵⁹Ј. Парандовски, *Алхемија речи*, Култура, Београд, 1964, стр. 74.

симболике, уз осврт на више речника симбола, који се помињу у овом раду (Ханс Бидерман, *Речник симбола*, Плато, Београд, 2004; *Словенска митологија – енциклопедијски речник*, Zepher book world, Београд и Куперова *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*).

На овом радном састанку Бојана Кандић је прочитала песму *Клетва*, која се својом симболиком уклапа у програм и концепцију саме Конференције. То донекле важи и за рад Ђурђије Влајић *Пакао и рај*, као и за *Пророчанство* Матије Јелић.

И овога пута били су присутни новинари и сарадници *Мегатрендера*, часописа студената Мегатренд универзитета, како би забележили нове појединости о раду Књижевног клуба и припремама за предстојећу научну Конференцију.

Поменуто је да је на недавној седници Наставно-научног већа ФКМ, декан проф. др Миливоје Павловић указао на врло корисну и подстицајну ваннаставну активност у оквиру Књижевног клуба; при том је речено да је о томе обавестио и ректора Мегатренд универзитета.

Предложено је да у *Мегатрендеру* буде основана рубрика *Представљамо вам*, где би се објављивала највреднија остварења. Ту рубрику би требало да организационо води и осмишљава Борис Косовић, који врло активно прати активност Клуба и у непосредној је комуникацији са скоро свим његовим члановима.

Месец дана након Конференције и афирмације њених резултата, *Космички цвет младости* постао је сам по себи тема промишљања и књижевне обраде талентованих младих писаца.⁶⁰ Тако је, на пример, Дарко Пантић у свом прозно-поетском напису, са сцијентистичким појединостима, поставио занимљиво и помало изазовно питање: *Јесмо ли сви ми један космички цвет младости?* Ми додајемо: младост која мисли надмоћно сазнаје себе, у оном хегеловском смислу. Младост која је чиста, самим тим што је младост (Достојевски), па још преобраћена у космички цвет.

Да ли смо сви „постали од једне честице, која масивним праском направи све, хаос који се вешто шири, правећи унутар сопственог система хармонију елемената“, поетски ламентира млади уметник, и наставља са питањем: *Јесмо ли можда једина бића у универзуму која су свесна своје појаве и свега онога што нас окружује?* Сведенборг замишља да их има и ван Сунчевог система. Он чак тврди да је општио са њима.⁶¹

Међутим, ако смо ми једина самосвесна бића „онда смо врло усамљени“, пише Панић. У суморном расположењу велики Његош ће забележити: „Човјек усамљен на високу гору...“ У наставку поменути млади истраживач се бави феноменом математичког броја „Fi“ и доводи га у непосреднију везу са „златним пресеком“ у природи, музици, уметности, да би закључио како

⁶⁰Записник са радног састанка Књижевног клуба од 20. маја 2010.

⁶¹Ненад Јанковић, *Откривање васионе – Историја астрономије до XIX века*, Музеј науке и технике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996, стр. 822.

се златни пресек „може сматрати мерилом за лепо, а самим тим и хармонично - хаос света има исходишни ред“. Златни пресек углавном у емпиријској естетици, у ликовној и примењеној уметности, па и када је у питању људско тело, условљава хармоничним односима, снажан доживљај лепоте.

У завршном делу прозно-поетског прилога Дарко Пантић пише како смо сви ми „део једног великог циклуса. Циклуса стварања...“ И ту, у завршном делу, инсистира на цикличном низу појава које следе одређене фазе: од рођења, одрастања, сазревања, старења, одумирања и смрти, када се тај универзални круг затвара. Тај циклус је, како закључује млади уметник, сачињен од хармоније напетости различитих супротних сила и хаоса као почетка свега каснијег у смислу несклада. „Хаос вечито тежи хармонији, хармонија вечито тежи хаосу“, што је супротност космосу, који представља уређени универзум...

На наредним радним састанцима Књижевног клуба⁶² прецизирана је потреба да учесници Конференције финализирају своје прилоге и припреме их за публикавање у *Зборнику*. Сви студијски текстови треба да имају одговарајући резиме, научну апаратуру, изворе и литературу на самом крају, и у том смислу понуђена је стручна помоћ професора. То се посебно односило на реферате Татјане Мишић, Виолете Вучетић и Зорана Бранковића. Наглашено је да аутопоетичке текстове, који ће пратити одабране стихове са космичком тематиком, као и реферате, треба дубље студијски утемељити, консултовати нову и ширу литературу, о којој је било речи на самој Конференцији и после ње, у индивидуалним консултацијама са стручним појединцима и професорима који су свесрдно подржали научна интересовања својих студената. Речено је да је научна Конференција *Развој астрономије код Срба*, и студијски, књижевни и аутопоетички радови припремани на њој; својеврсна провера и експликација теоријских сазнања стечених током наставе.

Поново је указано на раније објављене прилоге, као на евентуалне смернице, као што је на пример, мала студија Тиодора Росића о космичком у поезији Васка Попе, па на прилог Предрага Јашовића о надреалисти Марку Ристићу као „сведоку под звездама, те на повећи оглед о песничкој слици космоса у поезији Милана С. Димитријевића, као и на читав одељак *Космичко – инспирација поезије*, у раније објављеном *Зборнику* (V). А препоручени су и врло солидни текстови Марије Цекић о лирско узнositом певању о космосу, Бојане Кандић и др, са овогодишње Конференције.

На крају овог састанка је укратко представљена новоизашла књига аутора овог текста *Росија*,⁶³ у којој се преплићу лирска остварења у катренима са прозно поетским и медитативним записима о Гатчини и Гатчинском дворцу, Петровом дворцу, умилном Дону, Талину и видиковцу над њим, са одом о Петрограду и виђењем појединих уметничких дела у чувеном Ермитажу

⁶²Записник са радног састанка Књижевног клуба од 27. V 2010.

⁶³Н. Цветковић, *Росија*, „Папирграф“ – Јагодина, Београд, 2010.

(Ван Гог, Анри Матис, Клод Моне, Дега и др.) Поводом ове књиге било је речи да збирке припремане од стране младих писаца треба да имају и одговарајуће поетичке елементе и исказе, попут *Видова поетике путовања* у поменутој књизи. Истакнута је важност рецензија и начина њиховог конципирања као малог, писаног приказа, са оценама, валоризацијом и препоруком. Постављено је и питање композиције, како сваког појединог песничког остварења тако и збирке као целине; те потребе да се води рачуна о тематским целинама, њиховом цикличном организовању, као и композицији и структури књиге уопште.

На овој научној Конференцији, осим стваралачког суделовања већег броја професора са Факултета за културу и медије, затим врло даровитих студената са мастер студија, плодотворно је учествовало и више чланова Књижевног клуба. Они су цветним букетом стихова о васиони, на узносит поетски начин, заокружили и лирским и студијским прилозима, на свој начин, обогатили рад Конференције. Раздрагана песничка младост, као и продуховљени аутопоетички искази, били су у знаку космичког стваралаштва.

Осврнимо се укратко на аутопоетичке прилоге најдаровитијих чланова Књижевног клуба, пре свега на Тамару Јаковљевић, Марију Цекић, Бојану Кандић, као и на студијске прилоге Јована Пераћа, Бориса Косовића и друге.

Тамара Јаковљевић⁶⁴ се укључила у рад Књижевног клуба као у много чему оформљена стваралачка личност. Већ приликом првог учешћа представила се са две књиге стихова; за књигу *И тамо светлост носи*⁶⁵ Тамара Јаковљевић је добила прву награду на *XXXIV Лимским вечерима поезије* 2006. године. А прошле године објавила је збирку *Постоје путеви и светови само је један путник прошао њима*.⁶⁶ Књижевник Драгомир Брајковић написао је поговор за ову књижицу песама, напомињући да је велики друмовник Растко Петровић својевремено певао *да још само ваља путовати и живети јавно*. И не знајући за ове стихове поетеса своју најновију књигу насловљује тако што поетски ходољубиво *уводи и пут и*

⁶⁴Поетеса је рођена у Ваљеу 21. IV 1989. Похађала је Ваљевску гимназију из које су изашли бројни значајни књижевни посленици и научни радници. Поезијом се бави од основношколских дана, sazревајући у врсну књижевно-стваралачку личност. Од 2003. године учествује на бројним конкурсима, па је тако у оквиру Интернационалног уметничког студија „Радован Трнавац Мића“ освојила прву награду за поезију, стиховима који су у знаку *светлости живота*. Песме је објављивала у часописима *Дечја уметност*, *Алманах*, *Гимназијалац*...

⁶⁵Библиотека *Лимске вечери поезије*, Дом културе „Пиво Караматијевић“ Прибој, Међурепубличка заједница за културно-просвјетну дјелатност са сједиштем у Пљевљима, Прибој, 2007. Песмом *Речи* 2008. освојила је трећу награду на конкурс *Песничке руковети* Крајинског књижевног клуба; исте године била је и финалиста Поетског конкурса „Десанка Максимовић“ у Ваљеу. Активно је учествовала у раду песничке школе „Десанка Максимовић“ у Београду.

⁶⁶Удружење српских издавача, Београдска издавачко-књижевна задруга, Ваљево – Београд, 2009.

путника.⁶⁷ Успешно се бави и сликарством, па је сама илустровала најновију књигу.

Поетеса започиње своје есејистичко и аутопоетичко казивање бројним отвореним питањима; у смислу колико човек може бити мален наспрам звезда, а колико звезде могу бити малене наспрам човека?⁶⁸ Сва та ваљано постављена питања садрже у себи путоказ, а у извесном смислу и одговор, који је у овом случају дубље хуманистички осмишљен, сталним апострофирањем човека, његове улоге и присуства.

У наставку поетеса и даље непрекидно инсистира на круцијалним отвореним питањима, уз констатацију да то што не може наћи прави одговор, „човека и покреће на непрекидно трагање“.⁶⁹

У песми *Пут* кроз поетску имагинацију и стихове провејавају одговори на нека од напред постављених питања:

*Ако икада Творац
Буде вреднији од дела
Бићемо на почетку трагања...*

Следећи мисао о звезданом, далеком и тајновитом, што се скоро лајтмотивски провлачи кроз аутопоетичко тумачење, Тамара Јаковљевић скреће пажњу на песму *Речи*,⁷⁰ *Белина* и *Опроштај*. И завршни део њеног вредног прилога је, као и уводни пасус, сав у знаку отворених, скоро судбинских питања о човеку, звездама и њиховом узајамном вазношењу.

Као и Тамара Јаковљевић, тако је и Марија Цекић,⁷¹ песник постањем, са знатно мањим опусом, али на моменте дубље проживљеним стиховима који

⁶⁷ Драгомир Брајковић запажа да је данас могуће певати о световима и путевима на много начина, „али један посебан и необичан, свој и самосвојан, одабрала је Тамара Јаковљевић“. Исто, стр. 53.

⁶⁸ Она поставља питање: шта је то космос? „Да ли све око нас представља неки космос за себе, па и човек сам? Која се то тајна крије свуда и у свему око нас и којим то путевима човек ходи не би ли је открио?“ – Т. Јаковљевић, *Космос*, Програм Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, 26. IV 2010.

⁶⁹ Овај део својих разматрања даровита Тамара закључује речима: да човек добија одговоре кроз своја дела, „налик Творцу који је све створио“. У тој стваралачкој игри, „не учествују само уметници, већ и научници који тражећи одговоре, откривају и мењају појавни свет“ (подвукао Н. Ц.) – Исто.

⁷⁰ Дивотном једноставношћу, која се истовремено диже до звезда, плене стихови:

*Нема лепших дана
До оних где небо
Спусти се до тебе звездама*

⁷¹ Марија Цекић рођена је 16. XI 1982. године, у Београду. Завршила је основну школу „Владислав Рибникар“ и VI београдску гимназију. Сада је студент Факултета за културу и медије Мегатренд универзитета, смер менаџмент у медијима. Писањем

су богати подтекстом. О њој смо писали као о *кнегињи духа и стиха*,⁷² која за разлику од Тамаре, *пева из патње којом сазнаје свет*. Своја размишљања о космичком започиње исказом Имануела Канта, а заокружује их Киркегардовим *појмом стрепње*. Мисли о космосу су за њу попут молитве, „рука испружена у таму која би да дохвати део милости да би се преобразила у руку која поклања“. Чезња за космичким њој представља *тежњу ка најбољем у човеку*; међутим, данас, уместо небеских пространа душе, *пливамо по баруштини таштине*.

За Марију писање стихова је *тражење истине*, и то оне дубље, онтолошке. То је истина која јој је, као хлеб насушни, потребна за опстанак и креативно истрајавање. Она надахнуто ствара из своје болно пренапрегнуте нутрине, чувајући се непојавности о себи и могућег самонестајања у обезљуђеном свету. Марија има чудесан *перископ за сопствену душу*, и необичну снагу да сагледа своју стварност изнутра.⁷³ За Марију је поезија *непосредни глас унутрашњег света*; неугасли огањ духа и ума. Њени стихови су, како сликовито каже, *игла срца*, која региструје и описује дубоке унутрашње потресе душе.

У другом делу својих инспиративних аутопоетичких промишљања укључује песму *Лутање*:

*Главом о зид ударам,
За све духове жељне крви...
Позива ме још једно лутање.*

Овим и другим сличним стиховима, у знаку *звезда које су свој жиг оставиле*, она подсећа да скоро у сваком појединцу постоји *божанска искра*, и светлост која не сме бити занемарена ни у најделикатнијим тренуцима, а звезде и астрални простори су ту да опомињу и указују на нове путеве и могућа исходишта. Човекова потреба да досегне астралне сфере и да му се причује њихова тајновита музика и истина, као да су стално присутне; али и када су та васионска пространства недостижна и недомашна, сама борбена тежња да се досегну, „довољна је да испуни људско срце и постојање“.

се бави од основношколских дана, када је као награду добила боравак у песничкој колонији, у Караташу, коју је водио Раша Попов, који је забележио једну кратку песму под називом *Јулска фотографија*, „На црном камену златан цвет / на Маријином рамену коса као ветар / олујни свет“.

Припремила је збирку песама под насловом *Моја си*, посвећену успомени на своју мајку. Више од десет година се аматерски бавила глумом и била је у неколико драмских студија, где се посебно усавршавала.

⁷²Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба V*, стр. 738-740.

⁷³„Можда ћу у разговору с песмом коју пишем, у себи нешто разјаснити. Можда ћу дочекати милост самоспознаје, ослушкујући себе. Можда је то чекање већ њена најава, или је већ сама она“.

Песма је снажан израз и моћна експресија уноситог крика, а Марији су стихови само вапај дубоке нутрине и духовности оплемењене забољеним, „врста патње путем које он [песник] себе ослобађа за нову патњу“.

Певање Бојане Кандић је у знаку драматичне *ноћнице*, *клетве*, лешинаровог зова и сукоба сведуховног и физички материјалног. У обликовању својих поетских визија Бојана се служи традиционалним симболима и фолклорним појединостима везаним за *глогов трн*⁷⁴ и орах. Бојана вешто прожима духовно са овоземаљским, уносито са приземним, реално са иреалним, митско са животно-присутним, успостављајући везу између онога што је физички опипљиво и недостижно, па тако ствара оригиналне песничке визије.

У песми *Клетва* она узвикује:

Ноћнице!
Орахом се скриваш.
Изврнуте сени фијуком те прате.
Глоговим те трном јурих...

Борис Косовић⁷⁵ и Јован Пераћ су делотворно водећи људи Књижевног клуба, у коме веома активно суделују, ангажујући и друге, понекад и са разних факултета. Поменути млади писци, поред талента и виспрености, имају завидну књижевну културу⁷⁶ и способност критичког промишљања и аналитичког просуђивања онога што само чују, и „на слух ухвате“, током читавања књижевних остварења својих колега.

У свом прилогу, који је могао бити и обухватнији, баве се космичким појединостима у поезији свог колеге Војкана Живојиновића. У песми *Милица*, али и у Војкановој поезији у целини, уочавају два света: *хтонски* и

⁷⁴Према Веселину Чајкановићу, глог је најмоћнији апотропајон против злих демона уопште, ма у ком облику се они јављали. – В. Чајкановић, *Речник српских народних веровања о биљкама*, СКЗ, БИГЗ, Просвета, Београд, 1994, стр. 65.

⁷⁵Овај даровит, радан и дубоко хуман песник, прозни писац, есејиста, аутор романа у стиху, спреман је да увек и у сваком моменту помогне људима. На једном радном састанку Књижевног клуба, крајем маја 2010. јавно смо му захвалили за другарску припомоћ, можда најдаровитијем члану Клуба, Војкану Живојиновићу; а аутору овога текста у данима тешког боловања, августа и септембра месеца 2008, заједно са Војканом, био је важна морална подршка.

⁷⁶Поводом песме *Сутон зоре*, писали смо о слојевитој симболици у стиховима Бориса Косовића. Сутоном се докончава један космички циклус, али се са зором (сутон зоре) најављује обнова и рађање. „Слика сутона је моменат тамновите сете, али и више од тога – страхотне помисли на грешно *зачеће* (*рађање*), што „пече испод одра...“ Сутон је у овом контексту просторно-временска слика и представа страдања, смрти, плеса, али и преласка из једног у други свет, у неки нови простор и време које ће превазићи, заменити оно негдашње погибелничко. – Н. Цветковић, *Исповедни и дубоко проживљени стихови*, Зборник радове Конференције *Развој астрономије код Срба V*, стр. 745-747.

астрални.⁷⁷ Ова два песника и прозна писца на оригиналан начин сагледавају пантеон астралног, као надсвесно, који чини тријада Сунце, Крв и Ваздух. За њих је Сунце својеврсна идеја, којој се тежи као могућем исходишту човекових прегнућа у смеру личног напретка, али и „као нешто што тај напредак ограничава, односно што се подсвесно доживљава као граница“.

Симболици крви, која је својеврсни животни принцип, ови аутори придају и нека нова значења и смисао, имајући при том у виду да она оличава и вредности што су у вези с топлином, ватром, и животом; а живот се опет повезује са Сунцем, које је за њих и доминантни елеменат духовног света.⁷⁸

Ваздух, у тумачењу Косовића и Пераћа представља трећи елемент „у астралном пантеону“ који овај даровити песник користи као везу и спону између човекове онтолошке суштине и „Сунца као доминантног елемента духовног света“. Поред земље, воде и ватре, ваздух је у традиционалној космогонији, један од четири елемената. Ваздух у симболичком смислу непосредније је повезан са ветром и дахом.⁷⁹ Етерично и ваздушасто у Живојиновићевом певању оличавају онај суптилан и танани свет, свет ширења што испуњава дах. За тумаче Војканових стихова, ваздух је храна којом духовни свет доји и поји човека у виду простора што је остављен између Сунца и њега самог. У традиционалној симболици ваздух је *међупростор између неба и земље*. Ваздух је исто тако средина/медијум светлости, узмаху у висине, мириса, боја и међупланетарних вибрација. Он је самосвојна „трилогија“ *звучног, прозачног и помичног...* производ је интимног осећаја олакшања.⁸⁰

Борис Косовић и Јово Пераћ су некако по себи и кроз себе проживљавали Војканово поетско и космичко разлагање стварности, рашчлањавање на *елементе* и поновно садевање у неку стварносно-иреалну визију и лирско-уметничку космогонију. Све то има необичан *укус зачуђујућег*, насупротив оном бизарном. Узајамна веза поменутих елемената садржи у себи езотеричност коју увек изнова треба освајати. Из повезаности космичких

⁷⁷Поменути аутори истичу да звезде у хтонском свету представљају микрокосмос тј. садржај сопствени, док исти симбол у астралном свету представља макрокосмос, односно свеобухватност. Не улазећи у прецизност поимања микро и макрокосмоса, напомињемо да није у свему прихватљиво подвајати их и сучељавати. Поред осталог, на то упућује концепција *свеповезаности*, која им је иначе у поетолошком смислу блиска, а да не помињемо овде и дијалектички начин мишљења, у смислу свепожимања.

⁷⁸Крв припада и општој симболици црвеног; а црвено је *соларна енергија*. *Крв је живот, каже се библијски*. „Понекад се чак узима као принцип рађања... Крв се такође доводи у везу с топлином, животном и телесном, насупротив светлости која је у вези с дахом и духом. У истом је виђењу крв као телесни принцип, водич страсти“. – Ј. Шевалије, А. Гербрант, *Рјечник симбола – Митови, снп, обичаји, гесте, облици, ликови, боје, бројеви*, Накладни завод МХ, Загреб, 1987, стр. 327 (друго, проширено издање).

⁷⁹Исто, стр. 808.

⁸⁰Исто, стр. 809.

сфера и онтолошког суштаства, и песник Живојиновић, као и његови тумачи, обликују унеколико нову космогонијску чаролију.

У предговору за Живојиновићеву збирку песама истакли смо да је поезија за њега магија Речи које саме себе стварају изнутра, са свешћу што слику чини стоголавим боравиштем животних сила и енергије. Та Реч-глава је душа моћи песничке слике у безречишту и присутна је у свему што за Песника бива, што га окружује, и када се посипа пепелом туге и безнађа. Реч као Објава духа поезије и њене нематеријалности која је живот; освештање поезије коју треба собом разазнати и нафором бића причестити у односу према покретачком принципу света и Космоса и према телу које је его; очовечење духа поезије, што је објава неухватљиве материје лирске Слике, њене суштине и потенцијалне вредности која треба да се посведочи у читаоцу.

Певање помаже Живојиновићу да продре у тамну плавет унутрашњег Космоса, до дна себе. У том продирању он смело изиграва поднебље успомена, жубор жеља и замазује очи невидом (сведидом) о животворном у нашем крвотоку. Певање му је усуд који га може укупати занавек, као и ћутање песме која подстиче крик уздаха; а гробља жуборе, протичу, на њима се граде сенке душе, расту од бола до свељубави, од блата до камена, од преплављених птица до пресушених звери. Писање му је откинута дах у дахтавости прекопаног живодерства, која га приближава раскоши незнаног и невидљивог лаганог умирања, у преврелој осами, без капи кајања, у сабирању „смрти пре живота“ (*Борба*), победник је смрт, не живот, што је истоветно са Миљковићевим парадоксом: рођени смо да умremo. Он је раноранилац проживљене смрти, осведочених и неустрашивих призора, који су признавали појаве и бесконачја, негирајући их као једноставну размену чула и мисли, ритма и речи стварања.⁸¹

Великом успеху Конференције видно су, поред студената, допринели професори, асистенти и сарадници ФКМ и Мегатренд универзитета; показали су висок ниво научности у приступу, рефератима и саопштењима која су имала врло леп пријем, како на самом скупу, тако и на Универзитету, као и у широј јавности.

Посебно је био запажен реферат проф. др Слободана Бранковића о космосу у интердисциплинарним истраживањима, од самих зачетака до успона најранијих цивилизација, с освртом на модерно доба. Научно је дочарана представа о васиони у водећим цивилизацијама, кроз историјске етапе, до наше савремености. Са највећим интересовањем је прихваћена митолошка верзија о постанку света и васионе. Успешно су анализирана рана открића и широко интерпретирана тумачења и сведочанства, уз вредне иновације. Полазећи од зналачки проверених становишта древних цивилизација, антиципирани су одједи на појаве у садашњости и будућности.⁸²

⁸¹Н. Цветковић, *Неоконцептуално певање о урлику смрти који је живот и тугобија...*

⁸²С. Бранковић, *Космичко и историја културе и цивилизације*, Програм Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, 23. IV 2010.

У обимној студији, проистеклој из две и по деценије истраживања, др Будимир Поточан је теоријски, мултидисциплинарним методолошким поступком, и емпиријски, посредством публикованих радова, насталих на темељу истраживања о пуковнику Рајевском, доказао да је то прототип пуковника Вронског у Толстојевој *Ани Карењини*. Рајевски, односно Вронски, доиста је стигао у Србију где је имао у много чему драматичан живот. Уз помоћ архивских докумената и обимне научне и уметничке грађе Поточан је поуздано утврдио како Рајевсков долазак у Србију, тако и његово војевање на моравском ратишту; он је успешно реконструисао историјске појединости о Рајевском, скоро из дана у дан, на моменте пре погибије и из часа у час.⁸³

Мр Нада Торлак је изложила виђење третмана деце у савременим медијима са становишта космичке тематике. Заложила се да млади и најмлађи добију адекватно место у данашњим средствима масовног информисања. При том је запазила да у већини текстова у штампаним медијима, као и у прилозима у електронским средствима јавног информисања, релативно се мало указује на потребу упознавања деце и младих са астрофизички важним сазнајним темама и питањима.⁸⁴

Млади Зоран Бранковић је изложио своје погледе на савремене медије и васиону, указујући на изазове креирања визије стварности помоћу медија, те медијске стварности – надстварности. Он је продубљено поставио питање хоће ли човек постати само један од референцијала, који ће бити апсорбован од стране моћних медијских система сутрашњице, производ процеса симулације, или ће уз помоћ нових медија стећи услове и могућности за досезање незнатих планета и светова. Човекова загледаност у звезде углавном је била осмишљена одгонетањем приче о *себи*. Сателитско комуницирање је отворило нову епоху која је појмове простора и времена усмерила у потпуно новом правцу.⁸⁵

Виолета Вучетић,⁸⁶ са обимнијом библиографијом радова,⁸⁷ преиспитује космичке визије и представе у модерној српској поезији. Своју пажњу

⁸³Б. Поточан, *Планетарни и космички аспекти истраживања о Вронском*, Програм Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, 25. IV 2010.

⁸⁴Н. Торлак, *Космички аспекти у виђењу деце у савременим медијима*, Програм конференције *Развој астрономије код Срба VI*, 25. IV 2010.

⁸⁵З. Бранковић, *Медији и васиона*, Програм Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, 23. IV 2010.

⁸⁶Виолета Вучетић рођена 30. X 1976. у Лозници. Основну школу „Небојша Јерковић“ завршила у Мачванском Прњавору, а средњу техничку ПТТ школу у Београду. У трећој години средње школе освојила награду Српског друштва за језик и књижевност за есеј „Прави песник никада не може умрети пре него што испуни своје ја“ (о Милошу Црњанском). Дипломирала књижевност на Филолошком факултету Универзитета у Београду на студијској групи српска књижевност и језик са општом књижевношћу. Била је новинар Радио Београда 1 и дописник Радио Београда 2 из Лисабона. Приче, есеје, путописе, текстове о културним феноменима, објављује у Србији: *Градина*, *Наш траг*, *Вечерње новости*, *Новине београдског*

усредсређује на песничке поетике од Милоша Црњанског до Васка Попе, истичући значај васионских преокупација присутних у песничком изразу. У том смислу, акценат ставља на везе са оностраним, мистичним и васионом, истичући то као срж песничких поетика. Посебну пажњу обраћа песничким изразима којима се успешно дочарава магија космичког. Појам модерно употребљава у значењу онога што је савремено, дајући при том шири опсег песничких опуса и поетика. У српском песништву XX века Виолета Вучетић лепо уочава да се васионске представе најчешће повезују са основама песничких поетика: „Већина песника космичко повезује са личним осећањем света, али и са љубављу према отаџбини или пак, мистичкој вези са православљем.

*Одјеци научне Конференције
и нова визија мултиверзума на Мегатренд универзитету*

Научна Конференција *Развој астрономије код Срба VI* имала је знатног одјека међу студентима и професорима Мегатренд универзитета, у штампи и електронским медијима, као и у стручној и научној јавности; поред осталог и захваљујући учешћу већег броја професора, полазника мастер студија и њиховим написима и информацијама пласираним у широј јавности, међу људима заинтересованим за астрономију и у круговима оних које је занимала лепа писана реч, уметничка фотографија, ликовна визија и

читалишта (где је радила као оперативни уредник)...; у земљама региона: *Књигомат* (Загреб, где је члан уредништва), *Плагијат*, *Блесок* (Скопље).

Учествовала је на сусретима српских писаца у Румунији (Темишвар, 2006), као и на књижевним фестивалима: Фестивал поп књижевности (Загреб, 2007) и Ф.Р.И.К. (Скопље, 2009.) Била је гост-модератор књижевног програма Будва град театра 2006. Добитник је награде за прозу „Доситеј Новаковић“, Неготин, 2009.

Члан је Удружења новинара Србије и Удружења књижевника Србије.

Факултет за културу и медије у Београду, Дипломске академске студије уписала 01.10.2009. Тренутно пише мастер рад под називом *Персуазивне технике у пропагандним порукама на телевизији*.

⁸⁷„Мање веће надмеће“, Драслар партнер, Београд, 2006. *Антологија народних загонетки, приређивач*

„Мудра је мука преварити“, Драслар партнер, Београд, 2006. *Антологија народних пословица, приређивач*

„Без воље Божије ништа не бива“ -збирка интервјуа на тему вере, културе и нације и путописи са Косова и Метохије, КД Свети Сава, Београд, 2006.

„Путописи“, *Књигомат*, Загреб, 2008.

Видео радови:

„Без воље Божије ништа не бива“ -живот Срба на Косову и Метохији, КД Свети Сава, Београд, 2006.

Видео рад и збирка кратких прича *Заглављене бубе* промовисана на фестивалу Поп књижевности у Загребу, потом објављена у *Плагијату* (Македонија); приче гласовима публике одабране за Студентски радио Загреб где су прилагођене у форму радио-драме.

астропоезија. Тако је Конференција својим истраживачким резултатима, домашajима, новим сазнањима и стиховима, као и „*Космичком цвету*“ младости и *Књижевном клубу ФКМ*, изашла из уско стручних простора, сала, слушаоница, и омеђених учењачких релација, продирући и међу обичне људе, али и песнике, сликаре, есејисте, публицисте, новинаре, уметничке фотографе.

Посебно је драгоцено што је део Конференције пренет и у студентске слушаонице, библиотеке, инфо-центре и универзитетске просторе, међу младе и потенцијалне научне посленике, уметнике, песнике, приповедаче...

Последњег дана ове вишедневне Конференције Наташа Станић је поднела веома занимљиво саопштење *Мултиверзум љубави између астрономије и поезије*,⁸⁸ пропраћено красним уметничким фотографијама Марије Миловановић Максимовић. Њена разматрања мултиверзума привукла су пажњу скоро свих присутних, а посебно професора и студената Факултета за културу и медије, којима је отворено једно ново поље вангалактичког виђења. То је био разлог за договор да мр Наташа Станић посети овај Факултет и Књижевни клуб и да упозна шири круг студената, мастер студијаца и професора својим научним, али и поетским виђењем мултиверзума.

Навече 29. IV 2010. Наташа је, заједно са сарадницом дошла на Универзитет. У амфитеатру А-3 сачекала их је и топло поздравила група студената, професора и чланова Књижевног клуба. Њу је, пре свих, срдечно поздравио један од оснивача Књижевног клуба, заједно са својим колегама. После краћег упознавања, обратила се присутнима.

Најпре је скренула пажњу на становиште католичког калуђера, иначе заговорника коезистенције науке и религије, наводећи дословно његове речи:

„Да ли постоје и други светови осим нашег или је наш свет један једини – то је једно од најузвишенијих и најинтересантнијих питања које човек може поставити проучавајући природу и свет око себе.“ (Albertus Magnus, XIII век).

Потом је указала на чињеницу да се данас о мноштву светова говори како у космологији, тако и у физици, астрономији, филозофији, психологији и научној фантастици, а релативно ретко у поезији. При том је нагласила да још увек, можда, код неких научника и уметника постоји, донекле несвесно, „историјски укорењен страх од задирања у ову тему због које је Инквизиција 1600. године спалила на ломачи великог астронома, математичара и мислиоца Ђордана Бруна“.

Напомињемо да њена збирка песама *Мултиверзум љубави* даје пуно повода и разлога за шира разматрања овог феномена. Та књига песама је члановима Књижевног клуба представљена на један сасвим оригиналан начин и кроз уметничку фотографију „као сцену на којој се догађа поезија“.

⁸⁸Програм Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, 26. IV 2010.

Од већег броја песама,⁸⁹ за младе писце и публику издвојено је и представљено петнаестак, уз видео презентацију фотографија Марије Миловановић Максимовић.

У даљем излагању Наташа Станић се осврнула на књигу *Звездани градови*, којом у тексту: *Извориште светова – мултиверзум*,⁹⁰ упознаје читаоце са проблематиком мноштва светова, али без математичко-физичких дефиниција и филозофских интерпретација – са жељом да их, без обзира на узраст, уведе у свет имагинације, инспирације и радозналости (који су били и остали предуслови за бављење науком као и за бављење уметношћу). У том смислу, својим казивањем, Наташа је надоградила поменути текст, дајући путоказе за даље и подробније истраживање ове сложене и релативно мало знане проблематике кроз историју.

Према речима поетесе „У мултиверзуму („космичкој нирвани“) плови безброј универзума различите старости, у којима владају сваковрсни физички закони и у којима је материја организована на најразличитије начине. Сваки универзум јединствен је сам за себе, има свој почетак, свој велики прасак и своју еволуцију (судбину), док извориште светова постоји одувек, вечно и непроменљиво“.

Наташа затим прелази на појмовно одређење мултиверзума (**multiverse**, **og meta-universe**, **metaverse**) који *хипотетички обухвата више могућих универзума (укључујући и наш универзум у којем живимо, стар 13.7 милијарди година) и представља све што физички постоји – јединствену мрежу (целину) простора и времена, све облике материје, енергије, импулса и физичких закона који њима владају – једном речју – све паралелне светове (универзуме). Сам термин, мултиверзум, исковао је 1895, занимљиво, амерички психолог и филозоф Вилијам Џејмс (познат по увођењу теорије емоције). Структура мултиверзума, природа сваког појединачног универзума у њему и веза између међусобно различитих универзума, зависи од конкретне претпоставке која се разматра у оквиру одређене научне теорије или области. Тако се, сходно контексту, паралелни универзуми називају и „алтернативни универзуми“, „квантни универзуми“, „паралелне димензије“, „паралелни светови“, „алтернативне стварности“ и „алтернативне историје“.*

Потом је мр Наташа Станић дала одговор на питање: „Како долази до тога да се у изворишту светова просто рађају појединачни светови (тј. засебни универзуми)?“ *Извориште (мултиверзум) је нешто попут чисте енергије, односно високоенергијског поља или космолошког вакуума у којем се у незамисливо малом делићу секунде рађају и међусобно поништавају честице и античестице. Из ситних, случајних поремећаја (попут таласића на површини океана) тог поља високе енергије, спонтано, сами од себе бивају креирани паралелни универзуми.*

⁸⁹Избор песама је начинио познати књижевник Лаза Лазић.

⁹⁰Наташа Станић, *Звездани градови*, Завод за уџбенике, 2004, стр. 94-109.

Овде се обратила аудиторијуму речима: *Ако вас занима како долази до тих случајних поремећаја, одговор је једноставан: случајни поремећаји, тј. случајне промене физичких величина непрекидно се догађају у природи – од Земљине атмосфере до облака међузвездане материје, тако да ни високо-енергијско поље (поље бескрајне енергије) мултиверзума није изузетак по том питању – сваки случајни поремећај (таласић) у том пољу изродиће неки нови универзум. Да ли ће тај универзум 'потрајати' само фрагмент секунде или више милијарди година, зависи од његових конкретних особина (простор, време, материја, енергија, број димензија, физичке константе, закони одржања) и почетних услова у којима је настао...*

По мишљењу Наташе Станић, *наша је срећа што живимо у тако 'фино' подешеном универзуму, који је настао са готово невероватно добрим почетним условима из којих је еволуирао тако да је материја преовладала над антиматеријом, да су звезде почеле да прерађују (у процесима термонуклеарних реакција на температурама већим од 10 000 000 степени Келвина) основни састојак свемира, водоник, у сложеније хемијске елементе као што су хелијум, угљеник, кисеоник, азот, силицијум, магнезијум (и сви други елементи познати из периодног система елемената) од којих је сачињен читав свет који нас окружује, па и ми сами. Наш космос је, случајно, као и многе друге светове који плутају бескрајним пољем енергије, изнедрило Извориште светова. Он не само да је један од безброј других, већ и један од најмање вероватних универзума! Приликом стварања нашег света све природне константе су тако фино подешене да је вероватноћа да оне буду баш такве какве јесу (од великог броја других могућности) – најмањи број икада добијен у науци. Та вероватноћа записује се као $1:(10^{100})^{20}$, а да бисмо га записали на уобичајен начин са нулама и јединицама био би нам потребан папир димензија читавог космоса... Невероватан свет, зар не?*⁹¹

И нема празних светова.

То чега нисмо свесни

Није непостојање,

Већ постојање без нас.

Мирослав Антић

⁹¹Напомињемо да нам је мр Наташа Станић помогла у прецизнијој интерпретацији текста објављеног у наведеној књизи *Звездани градови*, и већег дела саопштења о мултиверзуму изложеног на Конференцији, а у иновираном виду понуђеног на Мегатренд универзитету.

Поред тога, прилог о мултиверзуму, са којим се представила на шестој Конференцији, допунила је свежим информацијама и истраживањима, која овде помало ексклузивно и унеколико на постмодеран начин инкорпорирамо, па се овај одељак, у извесном смислу, може сматрати коауторским, што је у складу са мултиверзумом креативних духова ангажованих на истом послу.

Пред члановима Књижевног клуба и присутним гостима, Наташа и Марија Миловановић Максимовић понудиле су *особену* поезију у слици (фотографији) и пиктуралном лиризму. На видео биму су показале свој паралелни уметнички универзум, који се преплитао са космичким, *кроз игру светлости и таме, игру могућих и немогућих светова*, „који кроз поезију (код Наташе) и фотографију (код Марије) пуштају свој глас...“ Складно обједињени стихови и уметничке фотографије представиле су нови квалитет и једну вишедимензионалну и мултимедијалну структуру.

Нагласимо на крају да је овај мултимедијални и мултидисциплинарни експеримент у два смера: од поезије ка уметничкој фотографији и од фотографије ка поезији, оставио врло снажан утисак на све присутне, који су, уз то, били обogaћени сазнањима из најновијих научно-стваралачких истраживања. Све ово, може да чини част Мегатренд универзитету и Факултету за културу и медије, који су отворени за све иновације, модерна настојања и смеле подухвате. Отвореност ка најмодернијим концепцијама у домену науке и уметности, од неоавангардних стремљења преко трансавангарде, до неоконцептуалне уметности, подржава и поспешује декан проф. др Миливоје Павловић, приређивач поменуте књиге о *планетарним визицима*.

Информација на сајту Мегатренд универзитета

У току рада научне Конференције и непосредно после ње је на сајту Универзитета, 29. IV 2010. објављена информација о учешћу младих и даровитих студијских и књижевних посленика и њихових професора; и то у оквиру вести са ове високошколске установе, под насловом *Мегатрендов „Космички цвет“ младости*. Декан Факултета за културу и медије проф. др Миливоје Павловић, пошто је целовитије упознат са учешћем својих студената и професора на овој научној Конференцији, у чијим сесијама је раније и сам креативно суделовао, инсистирао је да се ова важна активност афирмише на одговарајући начин. У том смислу, ангажовао је др Будимира Поточана да објави важну информацију. При том је овај научни радник, учесник поменуте Конференције, истакао да је ФKM имао запажено учешће на петодневном научном скупу од 22. до 26. априла 2010. у Београду, посвећеном развоју астрономије код Срба.

Ту помиње реферате појединих учесника. На пример, саопштење аутора овог текста под насловом *Космичко-поетске и симболичке визије у иконографији српске средњовековне нумизматике у делу Сергија Димитријевића*; као и своју студију *Планетарни космички аспекти истраживања о Вронском*. Овај драгоцен прилог је резултат Поточановог вишедеценијског трагања за Вронским, односно Рајевским у Србији.⁹² Овде придодајемо и саопштење Слободана Бранковића *Космичко и историја културе*,⁹³ као и три прилога младих научних посленика са мастер студија:

⁹²Будимир Поточан, *Вронски: част и љубав*, „Филип Вишњић“, Београд, 2002.

⁹³Програм Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, 23. IV 2010.

Татјане Мишић *Космичко у документима из Историјског архива Србије*,⁹⁴ Зорана Бранковића *Космичко и космополитско у медијском свету*⁹⁵ и Виолете Вучетић *Космичке визије и представе у модерној поезији*.⁹⁶

У другом делу поменуте информације Поточан наглашава да је посебно „било запажено учешће наших студената, чланова књижевног клуба Факултета за културу и медије, којим већ годинама успешно руководи“ ранији професор предмета Креативно писање, читање и интерпретација. Представљени као „*Космички цвет*“ младости студенти су прочитали своје књижевне радове инспирисане космичком тематиком, уз самосвојна аутопоетичка виђења. Он ту наводи више имена: Бојана Кандић, Марија Цекић, Тамара Јаковљевић, Валентина Ракић и др.

Информацију закључује речима да ће научна саопштења и студентски књижевни прилози бити публиковани у Зборнику радова Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, који ће објавити Астрономско друштво „Руђер Бошковић“.

„Мегатрендер“ о научној Конференцији

Ангажовање др Будимира Поточана у стручним пословима издавања и обликовања *Мегатрендера*, часописа студената Мегатренд универзитета,⁹⁷ учинило је да ова публикација, за релативно кратко време, поприми одговарајуће садржаје, који афирмишу стваралаштво, научне и ваннаставне активности ФКМ. Тако су у овогодишњем јунском броју публикована два прилога, која сведоче о доста богатој и разноврсној ваннаставној, али и студијској и научној делатности студената и професора поменутог факултета. Уз то представљена је и делатност Књижевног клуба Мегатренда у Београду,⁹⁸ начин, садржаји и облици његовог рада, сарадња са сличним књижевним клубовима на високошколским установама (Јагодина),⁹⁹ уз изјаве студената.¹⁰⁰ Поред тога, објављен је шири осврт на учешће чланова

⁹⁴Исто, 23. IV 2010.

⁹⁵Исто, 23. IV 2010.

⁹⁶Исто, 26. IV 2010.

⁹⁷О иницијативи декана Павловића било је речи на радном састанку Књижевног клуба 4. III 2010.

⁹⁸Према записнику од 11. III 2010. састанку Књижевног клуба присуствовали су млади новинари Зорица Шоргић и Игор Ралић. То је била прилика да виде дух и атмосферу, потом начин рада, ниво и досег књижевних радова, као и критичка промишљања у процесу анализе текстова.

⁹⁹Зорица Шоргић, Игор Ралић, „Креативност која оплемењује“, *Мегатрендер*, часопис студената Мегатренд универзитета, јун 2010, бр. 26, стр. 5.

¹⁰⁰У антрофилеу поменутог текста студент Иван Срњић истиче да је време проведено на радним састанцима Књижевног клуба квалитетно осмишљено, „јер студенти имају могућност да чују мноштво креативних и ваљаних текстова о којима даље разговарамо и критички их анализирамо. У раду Клуба теоријска знања, која

Књижевног клуба и професора, на научној Конференцији *Развој астрономије код Срба VI*,¹⁰¹ са краћим знацима о њиховом стваралачком присуству на претходним сличним научним скуповима (III-V).

У уводном делу текста се сасвим кратко назначавала историја настанка и развоја Клуба,¹⁰² а потом се указује на учешће на књижевним и музичко-поетским вечерима, као и на суделовање у раду неколико симпозијума и конференција.¹⁰³ У наставку се скреће пажња на разноврсну сарадњу са поменутим друштвом астронома, рецензентским пословима око антологије песама о космосу и публикавања текстова у Зборнику са Конференције I - IV.

Већи део овог осврта посвећен је VI Конференцији, све бројнијем учешћу професора са Мегатренд универзитета, студената са мастер студија, као и веома активном суделовању Књижевног клуба, поред песничких и аутопоетичких прилога, и одговарајућим студијама (Борис Косовић, Јован Пераћ и др.). Уз то, поменути су и најмлађи чланови Клуба и учесници Конференције (Милица Перовић, Лидија Рађеновић, Марија Јелић и др.).

Видно место у осврту добио је завршни део Конференције и маркантно учешће Књижевног клуба под симболичним насловом „*Космички цвет младости*“. А помињу се и постери појединих професора са Факултета.

На самом крају регистровано је гостовање мр Наташе Станић и Марије Миловановић Максимовић на ФКМ. Осврт се завршава истицањем плодотворне стваралачке сарадње чланова Књижевног клуба и Астрономског друштва „Руђер Бошковић“, уз суделовање Народне опсерваторије на Калемегдану и Планетаријума у Београду.¹⁰⁴

студенти стичу током наставе из различитих предмета, овде се практично проверавају и то у креативном смислу“.

¹⁰¹Н. Цветковић, *Учешће Књижевног клуба Факултета за културу и медије на научној Конференцији Развој астрономије код Срба VI*, Исто, стр. 4.

¹⁰²Књижевни клуб Факултета за културу и медије постоји такође од времена формирања ове високе научне установе на Мегатренд универзитету. Након те почетне етапе, уз подршку руководећих људи факултета, Клуб се све више развијао, бројчано увећавао и садржински и делатно разрастао... У раду Клуба непосредно су суделовали и помагали проф. др Слободан Бранковић, др Будимир Поточан, Нада Торлак, Сандра Соколовић, Гордана Гаврић и други.

¹⁰³Научно-стручни скуп *Стваралаштво Николе Цветковића*, Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Јагодини, Факултет за културу и медије Мегатренд универзитета у Београду, Вања Лука college, Студентско-дечје позориште „Станиславски“, Јагодина, Књижевна радионица „Владимир Красић“ Београд, Јагодина, 1. јун 2007. године.

А затим и на научним конференцијама у оквиру Астрономског друштва „Руђер Бошковић“, те на јавним културним манифестацијама (Културно просветна заједница Србије); у размени гостовања са сличним клубовима (Учитељски факултет у Јагодини, Студентско-дечје позориште „Станиславски“) и др.

¹⁰⁴За ову креативну сарадњу са астрофизичарима посебне заслуге има др Милан С. Димитријевић, песник, антологичар космичке лирике, знаменити научни посленик и велесветски путник, ранији дугогодишњи председник поменутог Друштва и

Интересовање професора, асистената, сарадника и студената као и медија за Конференцију

Импозантан Зборник радова са претходног научног скупа стигао је на Мегатренд универзитет у већем броју примерака, у првом реду због многобројних учесника, заинтересованих професора, асистената, сарадника и студената, од којих су неки суделовали и на ранијим научним конференцијама *Развој астрономије код Срба* (III-IV). Масовност учесника са овог Универзитета на V Конференцији још је више увећала тај број, укључујући ту и руководеће људе, библиотеку и поједине катедре. Публикација од 940 страница, сама по себи, уливала је поштовање и остављала снажан утисак, посебно разноврсним садржајем, усмереним на образовање, популаризацију, на научнике педагоге и њихово дело, као и на културу, друштвене науке, уметност, књижевност и астрономију. Поред импозантног обима, уметничко-естетске опреме, ту су и бројне скоро уметничке фотографије учесника, које дочаравају дух и атмосферу на Конференцији,¹⁰⁵ што је све изазовно и привлачно.

Сведочанство о томе да је поменути *Зборник радова* веома добро примљен, су и прибележени подаци о *интересовању за теме минулих научних скупова*, ангажованог и веома предузимљивог проф. др Слободана Бранковића. Он истиче да је овај Зборник побудио пажњу код бројних колега, па прецизира: „Хваљен је, не само опсег, него и садржај, теме и наслови радова, пошто је мој примерак ишао из руке у руку...“¹⁰⁶ Нарочито су запажени и истицани студијски радови који се односе на астрономију у култури и древним цивилизацијама. Поменимо само неке од њих: Сретен М. Ацић је једна од најистакнутијих личности у историји наше културе и просвете. Након студија педагогије у иностранству (Беч, Лајпциг), био је професор, управитељ и оснивач учитељских школа у Србији (Јагодина), професор Више педагошке школе у Београду и аутор бројних монографских публикација, уџбеника, научних и белетристичких дела. Написао је научно-популарну књигу из области астрономије *Кроз васиону*, па му се зато с разлогом посвећује знатна пажња.¹⁰⁷

директор Астрономске опсерваторије у Београду, и његов сарадник, аутор овога прилога, који је анимирао један број песника, књижевника и уметника.

¹⁰⁵Фотографије је начинио др Миодраг Дачић, који је и коаутор занимљивог прилога о комплету фотографија запослених на Астрономској опсерваторији половином прошлог века. – Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба V*, стр. 59-68.

Дачић је и аутор једне хуморно-сатиричне књижице *Испод тисте глисте*, за коју је М. С. Димитријевић написао поговор. Тим поговором се бавимо у контексту поменуте књиге о Милану.

¹⁰⁶Електронско писмо проф. др Слободана Бранковића (slbrankovic@yahoo.com) аутору овог текста, од петка, 27. августа 2010.

¹⁰⁷Ацић је активно „сарађивао у многобројним листовима и часописима и у њима публиковао преко стотину прилога из области педагогије и методике, затим научне

Пошто је нешто раније обележен јубилеј Риге од Фере, студенте је занимао драматичан животни пут овог слободара и претече просветитељског покрета у Грчкој.¹⁰⁸ Поред бројних дела значајна је његова књига *Антологија физике* богата астрономским садржајима, који су предмет анализе групе еминентних домаћих и страних аутора.

Пажњу професора, асистената и студената привукло је и неколико радова који захватају питања древне културе Лепенског Вира, као и аспекте митологије и уметности, те идеје и представе о мноштву светова од античког времена до модерних космологија: керамички фрагменти, скулптура из Лепенског Вира, од око 6000 година пре н. е., као и миграциона кретања риба, дају основу за назнаке календарских елемената и за могућу реконструкцију *хлебне* калотне пећи.¹⁰⁹ Поменимо овде и рад др Владе Милићевића *Миланковићева крива осунчања од максимума последње глацијације до почетка културе Лепенског Вира*.¹¹⁰

На консултацијама из предмета *Историја културе и цивилизације и менаџмент медија, Менаџмент у издаваштву и штампи*, студенти су, према речима проф. др Слободана Бранковића, испољили знатну радозналост како за напред поменуте радове што се односе на древну културу Лепенског Вира, тако и за апејронистичко бесконачје од пресократовске до модерних космологија. У том смислу пажњу им је привукла студија групе аутора: Ефстратије Теодосију, Петрос Мантаракис, Милан С. Димитријевић, Василије Н. Маниманис и Емауел Данезис, под насловом *Појам бесконачности и идеја о мноштву светова од античких грчких до модерних космологија*. Поменути аутори су анализирали античке текстове да би размотрили увођење појма бесконачности.¹¹¹ По оцени ове групе аутора, космолошки аспект Анаксимандрове теорије има *необичну лепоту*;

и литерарне садржине. Преводио је уџбенике и научна дела са немачког и есперанта“. - Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба V*, стр. 403.

¹⁰⁸Неуморним интелектуалним прегнућима и „истраживањима, књигама, публикацијама и револуционарним идејама, успео је да допринесе интелектуалном буђењу своје поробљене нације, уводећи идеје европског просветитељства, заједно са порукама Француске револуције“. – Ефстратије Теодосију, Василије Н. Маниманис, Милан С. Димитријевић и Емануел Данезис, *Рига од Фере и астрономија у његовој „Антологији физике“*. - Исто, стр. 339.

¹⁰⁹Борислав Јовановић из *Археолошког института САНУ* пише: „Култура Лепенског Вира је као елеменат за директно мерење времена користила периодичну миграцију дуж Ђердапа риба врсте аципенсерида, моруна и јесетри, два пута годишње (пролеће и јесен)“. *Познавање календарских елемената за миграциона кретања риба фамилије Acipenseridae у култури Лепенског Вира*. - Исто, стр. 417.

¹¹⁰Исто, стр. 355-376.

¹¹¹Према њиховом указивању „Анаксимандар је увео **апсеирон** (безгранично) као почетак свега (први принцип), према његовој теорији недефинисан и увек покретан. Он рађа супротности „топло“ и „хладно“, као и „влажно“ и „суво“ и њихову вечну борбу“. - Исто, стр. 423.

„небројени светови се рађају из **апейрона** и нестају у њему. Дакле **апейрон** је повезан са вечним космолошким процесом – током времена“.

Један од познавалаца неоавангарде и сигнализма скренуо је пажњу на апејронистичку поезију о којој пише проф. др Миливоје Павловић. Овај врстан зналац основа поетике сигнализма и неоавангардних стремљења у уметности,¹¹² указује да је апејронистичка поезија најмлађа врста сигналистичког вербалног песништва, „настала у креативној игри поетске имагинације и изглобљеног језичког самотвораштва усмереног на опште особености и извор свих бића“.¹¹³

У тумачењу *апейрона* он се позива на прослављеног хеленисту Милоша Н. Ђурића, наводећи његове речи да се Анаксимандар „од конкретног праизвора уздигао нечему апстрактном, па је као вечну и непропадљиву прасупстанцију узео неизмерно или неограничено или бесконачно“.¹¹⁴ А онда се обраћа Карлу Јасперсу, једном од твораца филозофије егзистенције, који посвећује видну пажњу Анаксимандровом учењу о апејрону. При том, лепо запажа да се као и Ђурић, и Јасперс пита о смислу целине стварности и тоталитету.¹¹⁵

У апејронистичкој књизи песама *Видов дан*, према Павловићевим речима, родоначелник сигнализма Мирољуб Тодоровић извршиће „померање стваралачке оптике са глобалног одредишта, какав је представљала Византија, на национално митско-историјски простор“.¹¹⁶

При крају ових разматрања Павловић напомиње да је апејронистичка поезија ексклузивнија врста којом се углавном бавио њен утемељивач Тодоровић. У дневничким белешкама поменутог сигнализисте, о којима смо писали,¹¹⁷ овај полифони стваралац се пита: да ли се развој сигнализма креће „према космичком (мистичком) анархизму или апејронизму“, и да ли то „можда не значи враћање на првотну, изворну инспирацију сигнализма – к о с м и з м а“ (подвукао Н. Ц.).¹¹⁸

Студенте је заинтересовала еволуција хелиоцентричке теорије у античком свету од њених почетака у Орфичким химнама, па све до цара Јулијана Апостате у IV веку. Млади студијски посленици су при том имали у виду *Орфичко завештање* Бранка Миљковића, које су, на свој начин, доводили у

¹¹²Планетарни видици сигнализма, приредио Миливоје Павловић, Мегатренд универзитет, Београд, 2010.

¹¹³М. Павловић, *Авангарда, неоавангарда и сигнализам*, Просвета, Београд, 2002, стр. 268.

¹¹⁴М. Н. Ђурић, *Историје хеленске књижевности*, Београд, 1982, стр. 474.

¹¹⁵К. Јасперс, *Анаксимандар – Хераклит – Парменид - Плотин*, Београд, 1988, стр. 9.

¹¹⁶М. Павловић, *Авангарда, неоавангарда и сигнализам*, стр. 278.

¹¹⁷Н. Цветковић, *Дневничко-поетички записи Мирољуба Тодоровића*, у књизи *Планетарни видици сигнализма*, стр. 77-81.

¹¹⁸М. Павловић, *Авангарда, неоавангарда и сигнализам*, стр. 281.

непосреднију везу са Орфичким химнама, погледима Питагорејаца, Хераклида Понтијског и поменутог Анаксимандра.¹¹⁹

У напред поменутој белешци проф. др Слободан Бранковић истиче да се интересовање за резултате научне Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, проширило и на радове припремљене за овај научни скуп, и то нарочито за песничке и студијске прилоге својих колега (Татјане Мишић, Зорана Бранковића, Виолете Вучетић, Тамаре Јаковљевић, Марије Цекић и др.). На часовима *Историје културе и цивилизације*, као и *Менаџмент у издаваштву и штампи*, живо су дискутоване и разматране поједине теме и њихови наслови, нарочито оне које су се бавиле космосом у медијима, као и у вези са медиологијом и комуникологијом. Скренута је пажња да масмедији у савременом свету све више обликују вештачке хоризонте јавности, а киберпросторима царују мреже као носиоци информационог капитала. Истакнуто је да проф. др Зоран Јевтовић, као један од најпознатијих комуниколога и медиолога данас код нас, надахнуто пише о ентропији универзума, те о систему симбола, норми и вредности, уз онтолошке претпоставке о природи космоса. Изузетну пажњу је побудио сам наслов његовог реферата: *Видљиво и невидљиво у сајберпростору*, где он указује да су се у протеклих пола века у свету догодиле огромне и скоро несамерљиве промене. Он наглашава да су се под налетима „конвергенције мета медија“ у знатној мери повукли постојећи облици комуницирања, „редизајнирали конвенционални појмови простора и времена, док је интегрисање Интернета, чипова, телевизије, сателитских програма, мобилне телефоније, мултимедија и рачунарских мрежа, произвело медијско обједињавање“.¹²⁰

Импозантни скуп *Дијалози о медијима*, први овакве врсте у Србији, како је то већ означено у штампи, анализирао је и преиспитивао рубрике у којима се публикују подаци о космосу, астрономији, свемиру, галактичким догађањима и слично. У дискусији на поменутом скупу, као и у разговорима о тематским блоковима Конференције *Развој астрономије код Срба* говорило се о могућностима обухватније сарадње с медијима стручним истраживачима и популаризаторима у овој области, као и о новим сазнањима човековог продора у васиону. У том смислу посебно су били заинтересовани новинари из *Новости*, *Трећег ока*, *Студента* и других штампаних медија.

¹¹⁹Ефстратије Теодосију, Ари Даканалис, Милан С. Димитријевић, Петрос Мантаракис, *Хелиоцентрични систем од Орфичких химни и Питагорејаца до цара Јулијана Апостате*, Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба V*, стр. 463-479.

¹²⁰Проф. др Зоран Јевтовић, који је председавао једној сесији на овој Конференцији (25. IV 2010), умно и далековидо закључује: „Високо развијене земље, које примењују нове медијске и виртуелне технологије већ уживају значајну предност над осталим светом, јер обликујући будућност према својим потребама генеришу односе између реалности и апстракције. Стално активан систем информационе мобилности омогућава контакт свих са свима, било где на планети.“ - Програм Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, 24. IV 2010.

Поред тога било је речи о наступима на телевизији *Метрополис*, појединих научних радника, астрофизичара, популаризатора, али и песника и уметника (Борис Косовић, Бојана Кандић, Марија Цекић), са поменутих скупова.

Помињу се и заинтересовани студенти са мастер студија, који су показали завидан студијски ниво. Неки од њих оставили су врло убедљив утисак, као што је то случај са Татјаном Мишић, Виолетом Вучетић и Зораном Бранковићем (сви они имају висок просек на студијама, а међу њима Зоран Бранковић, просек 9,71). Његово саопштење *Космичко и космополитско у медијском свету*, било је понајвише коментарисано. То донекле важи и за изворна архивска истраживања Татјане Мишић о појединим документима из Историјског архива који имају космички предзнак (хороскоп кнеза Милоша). И овога пута се показало да полазници мастер студија имају изразите научно-истраживачке потенцијале на које треба рачунати.

На крају се може констатовати да овај осврт даје информације о историјату раста и развоја Књижевног клуба Факултета за културу и медије Мегатренд универзитета, нарочито последњих година; уз разматрања лирско-космичких и аутопоетичких визија младих песника, са краћим освртом на креативно суделовање професора овог Факултета на III и IV конференцији. Одговарајућа пажња посвећена је припремама и стваралачком присуству на V и VI конференцији. Средишње место дато је „*Космичком цвет*“ младости; а у завршном делу осврнули смо се на шире одјеке Конференције и нову визију мултиверзума, уз скретање пажње на информацију на сајту Универзитета, као и на писање часописа *Мегатрендер*, са назнакама о интересовању професора, асистената, сарадника и студената за Конференцију.

ТАМАРА ЈАКОВЉЕВИЋ

Космос

«Човече пази да не идеш мален под звездама». Колико човек заиста може бити мален наспрам звезда, а колико звезде могу бити малене наспрам човека? Шта је то космос? Да ли све око нас представља неки космос за себе, па и човек сам? Која се то тајна крије свуда и у свему око нас и којим то путевима човек ходи не би ли је открио?

Када очи, које у зеницама светло носе свој одраз траже гледајући у небо, дан им открива Сунце, а ноћ звезде. Да ли је све од светла саздано? Где нас то поглед у бескрај може одвести? Човек као верујуће, мислеће, биће које се игра, има сталну потребу за трагањем, увиђањем, разумевањем односа у природи и свега што чулима може опазити. Да ли је човек управо ограничен на то што чулима може опазити, али и разумом, јер не може докучити многе тајне овога света? Човек поставља неспрестано питања, посматра живот,

време, простор, кретање и свемир. Можемо ли видети границе свемира, и замислити шта се иза њих крије? Да ли је тада човек заиста мален под звездама? Управо то што не може наћи одговор, човека и покреће на непрекидно трагање. Све непознато за човека у њему буди несвакидашња осећања и још једну тајну - инспирацију. Гледајући незамисливо велике и светле објекте космоса са једне стране, са друге га пут води до најситнијих честица неких микрокосмоса, будући емоције и мисли који превазилазе и једну и другу страну. Човек добија одговоре кроз своја дела, налик творцу који је све створио. У тој игри не учествују само уметници, већ и научници који тажећи одговоре, откривају и мењају појавни свет.

За песника то је пут који светло претвара у звезде, звезде у поглед, поглед у емоцију, емоцију у реч, па опет у емоцију, поглед, звезде и светлост. То је пут којим песник обавештава сапутнике о свему ономе што је на свом путу открио, што му је дато на дар, што је проживео, осетио, разумео и претворио у дело. То је пут љубави, радости, доброте и истине коју сваки песник тражи и открива у себи и коју поклања другима, како би сваки човек и онај који то осећа и онај који на то заборави знао које је његово упориште и где ће пронаћи своје светло, ако икада посустане. Управо у песми «Пут» кроз стихове су прожети такви одговори и питања:

Ако икада творац
 Буде вреднији од дела
 Бићемо на почетку трагања
 Нека питања стоје сама
 Одговор је у онима ко их поставља
 Писац је мањи од своје речи
 Ако икада киша осети да је пала
 Ветар да је прошао овуда
 Сунце да топлину носи
 Наша чула нису сама
 Када историја престане
 Да време откуцава
 Кад кретање престане
 Да ствара простор
 Кад из релативног
 Дође апсолутно
 Кад јава упозна сан
 А сан јутро у коме се буди
 Знаћемо
 Која звезда због чега сија
 И ко загонетку носи
 Сад остаје све на поклон лепом
 Да нас даље води
 Док не осване дан у неким крилима

Док не дође оно што нас од почетка чека
Тада ћемо знати који је то пут
Којим смо дошли

Да ли то значи да ће одговори доћи сами до нас, ако треба да дођу, јер некада што их више тражимо, све смо даљи и од њих и од нас самих. Зато треба чврсто држати живот, не дозволити да пролази поред нас, док смо окупирани другим стварима, треба осетити сваки тренутак, јер тренутак може значити вечност, јер и јесте део исте.

Како звезде представљају нешто далеко и тајновито, тако и узвишено и лепо, па су песници склони да и особе према којима гаје најузвишенија осећања љубави, често пореде и постављају равно са звездама. То казује и песма *Речи* следећим стиховима:

*Нема лепших дана
До оних где небо
Спусти се до тебе звездама*

Као и у песми *Белина*:

*Није ноћ сакрила звезде
Већ у твојој оку стоје*

Потребу да неког подигне високо до звезда, да њихову светлост у око смести, јер очи и могу сијати од звезда сјајније, кроз стихове песник и остварује.

Али такође и Сунце као симбол и извор живота, које нам даје топлину и рађа дан, одувек је било покретач и инспирација свима. Песма *Опроштај* то говори овако:

Понекад речи говоре саме
Знај
Ветар поруку носи
Векови зову те
Ниси сам
Не пропусти дан у коме се будиш
И све оно што у себи носиш
Опрости Сунцу
Кад прејачко греје
Ако јаче сија
У срцу је топлије
Допусти светлу
Да у живот крочи
И прати његове стопе
Само једном се прича пише
Допусти бојама да ти осликају дан

На крају остаје да поменемо оно што и на почетку кроз стихове Антуна Б. Шимића, јер после сваког почетка следи крај и краја почетак. Да ли човек заиста треба да пази да не иде мален под звездама? Да ли икада може бити мањи од њих? Треба ли звезде да завиде човеку? Најбоље да једни наспрам других останемо у дивљењу, јер свако остаје тајна за себе коју спознајемо гледајући једни у друге, откривајући светлост живота и светлост звезда.

МАРИЈА ЦЕКИЋ

Лирски узносито певање о космосу

Размишљање о космичком, бескрајном, вечито непојамном и тајном започела бих реченицом Имануела Канта, коју је изнео у *'Критици практичног ума* :

”Две ствари испуњују душу увек новим и све већим дивљењем и страхопоштовањем, што се више и истрајније размишљање бави њима: Звездано небо нада мношвом и морални закон у мени.”

Кант сматра да ни једну од њих не смемо тражити изван свог видокруга, као обавијену тамом, већ их видети пред собом и непосредно повезивати са свешћу о својој егзистенцији.

Мисли о космосу, на симболичком плану, су попут молитве; рука испружена у таму која би да дохвати део милости да би се преобразила у руку која поклања. Потребно је, на неком духовном плану, стопити се с њим да бисмо његову бесконачност улили у крхку колевку сопственог живљења; и тиме бар мало проширили наш ограничени индивидуални свет.

Чежња за космичким као тежња ка најбољем у човеку и страх пред чињењем зла, данас су крајње ослабљени; уместо небеских пространстава душе пливамо по баруштини таштине.

За то су доказ безбројни ратови, чије је масовно рашчовечење многе године наркотизовало човекове моралне снаге, а тиме и њега самог.

Живот је неизмерно велик и дубок, као звездани бездан над нама. У њега се може провирити једино кроз мало магично око на вратима своје личне егзистенције и духовности. Кроз то око се осећа више него што се види.

Космос, за мене је еквивалент вечном и Божанском; као такав једино је лично докучив, јер сваки човек на себи својствен начин до тог Божанског, космичког долази. Свако има свој живот и свог Бога. Свог браниоца и свог судију;

С. Киркегард је у *Појму стрепње* рекао да свако мора научити да се плаши; ако не жели да пропадне, било зато што не уме да се плаши или зато што ће се изгубити у стрепњи; кога стрепња обликује, обликује га могућност, и само онај кога је обликовала могућност, обликован је према својој бесконачности.

Писање песама за мене је тражење истине; истине мога бића. Та лична истина је оно што је сваком човеку потребно за опстанак, а ипак ни од кога то не може да добије.

Сваки човек мора непрестано, изнова да је ствара из своје унутрашњости, иначе ће она из њега ишчезнути и човек ће постати непојаман сам себи и изгубљен у свету.

Живот без ње је немогућ, а свако понаособ има перископ за сопствену душу, којим ће погледати у своју стварност изнутра.

Можда ћу у разговору с песмом коју пишем у себи нешто разјаснити. Можда ћу дочекати милост самоспознаје, ослушкујући себе. Можда је то чекање већ њена најава или је већ сама она. Не знам; Поезија је непосредни глас унутрашњег света; сеизмографска игла срца, која региструје потресе душе.

Лутање

Главом о зид ударам,
За све духове жељне крви.
Неке ране, ипак, нису довољне.
Позива ме још једно лутање.
Пред вратима мојим,
Кербери стоје.
Небо ми је страхом распарано.
На мојој души, као опомену,
Звезде су свој жиг оставиле.

Песмом *Лутање* подсећам себе и друге да у сваком човеку постоји Божанска искра, која не сме бити заборављена, ни у најтежим часовима, јер су звезде оне које га опомињу, да се у том тренутку недостижне висине, ипак могу досегнути.

Свачија истина се мора узимати озбиљно. У сваком човеку, је њему својствена тежња за срећом. Да ли је, при томе, у питању нека генијална верзија или тек будаласта својеглавост – о томе једино може време да одлучи, али идеја и проналажење сопствене истине је оно што је неуништиво у нама, одећа која нас надживљава.

Чежња и човекова унутрашња потреба за космичким и страх пред истим, који је стално присутан, моћне су снаге које се пропињу стварајући непремостиви дуализам. Међутим, чак и када звезде, делују недостижно, сама борба да се стигне до њих, довољна је да испуни људско срце и постојање.

Песник није чудесно велики човек чије ноге су на земљи док му глава нестаје у облацима; у стварности он је увек мањи и слабији. То је разлог његовог интензивнијег и јачег осећаја терета земаљског постојања, него што га имају други људи.

Песма је за песника само крик;

Нека врста патње путем које он себе ослобађа за нову патњу; ход по земљи или лет космичким просторствима.

БОЈАНА КАНДИЋ

Бојана Кандић, рођена 18.10.1987. у Београду, Завршила основну и средњу економску школу као ВУКОВАЦ и 2006. уписала Факултет за културу и медије на Мегатренд универзитету, где је сада апсолвент. Године 2007. постаје члан књижевног клуба Факултета за културу и медије где се бави поезијом и прозом и пише драмско дело, тачније комедију под називом *Љубавне мађије* која на драмском такмичењу средњих школа Србије осваја седму награду, као и награду за најбољу мушку улогу. 2009. почиње волонтерски рад на РТС-у, где ради као новинар-репортер у информативном програму, редакција унутрашње политике за Дневник. Течно говори енглески и шпански и активно се бави фолклором као члан АКУД-а "Шпанац" из Београда.

Клетва

Ноћнице!

Орахом се скриваш.

Изврнуте сени фијуком те прате.

Глоговим те трном јурих,

ал' ти рђав оклоп бљесну

и црна те светлост скраси.

Ваздан си се кишом клела,

проклињући вапај сени.

А сад чезни за шуштањем смрти.

И бој се.

Бој се ноћи,

ноћнице...

Користећи симболе ноћи, глога, сложеност симбола ораха, светлости обучене у црно, представила сам клетву, као крајњу осуду онога ко је од ње живео. Парадокс који се јавља приликом мог поручивања ноћници да се плаши ноћи, говори о двоструком значењу које ноћ може да поседује и за онога ко од ње живи. Повезујући духовно са овоземаљским и небеским, стварам имагинарну везу између опипљивог и онога што никада не можемо дотаћи и достићи. Клетва која прати онога који проклиње је терет који уклетни носи, заједно са теретом душа које је претходно узео. Клетва је уједно и опомена да су неке ствари ипак веће и од нас самих.

Лешинара зов

Искривљене звезде заборавише сјај.
Скровишта немих, убиле су траг.
Урушише град распараних сени.

Измиче ноћ сујетног гласа.
Кажњена ловишта, гладна,
уздахом сечива мењају страст.

Стрвинара вапај покрену крај,
тело у телу изгуби моћ
и безданом се разли дан.

Прилагођавајући звезде, ноћ и дан просторним одредницама, симболички говорим о томе колико су и те космичке појаве потлачене месту где се борба, односно живот, одвија. Искривљене од страха, звезде се плаше не само језивог места, већ и његових језивих станара и бежећи од страха, заборављају сјај. Ноћ чији је глас сујетан, измиче уз најаву дану да оно што ће видети, није леп приказ. И дан се разли безданом, довољно суморан и без жеље да буде ту. За разлику од дана, ноћ је та где се овде све види. Заменивши улоге, ноћ и дан губе своја основна значења и постају савезници, јер оно што се на земљи догађа нема никаквог смисла.

Учаурена

Гледаш кроз мене,
размрљаном бојом ноћи.

Скрупчана у кутку, своје нити везеш,
удишући ваздух који ти ја дајем.

Враћаш се у сан, где снови су лажни
и тај горки мирис спутава ти чула.

Губиш у тој борби, која се тек спрема,
лажеш да постојиш, иако те нема.

Учаурена је још једна у низу мојих песама која говори о животу у имагинарном свету, где ни небо није граница. "Ноћ" која је овога пута размрљана показује се у једном другом "светлу". Упркос чињеници да ноћ сама по себи крије много тога, размрљана боја ноћи нам говори да ту не постоји ни најмања могућност да ствари сагледамо онаквим какве заиста јесу. Када је особа само физички присутна, сан је оно што је држи живом, па макар он био и лажан. Поново духовни и физички свет долазе у сукоб, јер оно што је сан, постаје јава и обрнуто.

СИНИША ЦВЕТКОВИЋ

Неугасла светлост небеског послања

Поред писања лирских текстова намењених музичком извођењу и певања о узноситом *белом граду*, у мојим стиховима су присутне космичке појаве и симболи. Њих има и у мојим песмама-хроникама: о важним актуелним догађајима, друштвеним приликама и неприликама, као и у афоризмима.

Небеско пространство, Сунце, Месец, звезде и друга космичка тела, за мене су, као и за већину песника, непресушно врело инспирације. Као организатор културних акција и манифестација, књижевних клубова и позоришта, упућујем младе да се баве песничким радом, али и музичким сценским извођењем. При том, запажам да многи млади, али и они најмлађи, врло радо певају о васиони, звезданом небу, непресахлом сунчевом сјају, чарима месеца, о планетама и другим космичким појавама, што је, такође, наглашено присутно и у мојој лирици, као и у наративно-хроничарским, патриотским и другим песмама. О томе су писали књижевник и драмски аутор Слободан Жикић, Дејан Цветковић и други.¹²¹

За мене је космос читав васцели свет, замишљен као астрално и законито уређен, по некој васељенској или рационалној нужности. У мојим поетским представама Сунце је само срце васионе које ритмички куца за вечност. Оно је широм отворено око неба и око дана. Његов сјај обасипа свелепотом која напаја и храни душу. По мом мишљењу, постоје и нека унутрашња сунца љубави која су у стању да обасјају микрокосмос у кретању и трајању. Сунце се стално изнова рађа и гаси, подстичући живот на овој нашој планети. Зато му се у својим песмама, али и у афоризмима и сценском казивању, увек приклањам као Великом оцу неба, уз невесту, богињу Месеца.

Месец у мојим лирским и наративним представама, има неке чудне женствене и љубавне чари. Месечев пут је чудесна лађа што броди по тамноплавом небеском своду. А пун месец је заокружен живот и израз духовне снаге. Звезде су пак гласници неба што се догласавају са раскрыљеним просторствима. Оне су висок узлет у недостижно, са надом да се понекад може остварити и оно немогуће.

Залазак сунца

Чкиљави смешак сунца на заласку
Додијао селу са подвезицама
Ту људи под бременитим сводом
Не казују људско „лаку ноћ“

¹²¹Д. Цветковић, *Космичко-поетске визије у стваралаштву Синише Цветковића*, Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срва V*, Београд, 2009, стр. 689 – 693.

„КОСМИЧКИ ЦВЕТ“ МЛАДОСТИ

Црвено сунце се разголићује
За коцкасто обле звездоглавце
Док се очи васељенски расцветавају
А вече ходочасти водоравним људима

БОРИС КОСОВИЋ И ЈОВАН ПЕРАЋ

Елементи астралног у поезији Војкана Живојиновића

Милице

Створићу облик рођеној речи
Нећу је значењем од смисла исећи...

Земља над сенком, јер крв је огледа
То су два бића мог слухкусног погледа.

Сенка је простор унутар те крви
И ван ње све је настало од стрви.

Змија је био сам, јесам и бићу,
Петочулно дрво ал још разоткрићу.

Био сам, гаји звер без лажностију
Силује сунце да спава међ костију...

Јесам је крв свих одвек богова
Реч обнављана, спасена слогова.

Бићу је, анђеоло послат да заведе,
Простор му је вечност, док неопип га једе.

Звери ће постати небо када падне
А очи су звезде, без таме захладне...

Анђеоло је сутра које беше и сад злати
И неће га бити кад месец оцелати...

У Војкановој поезији постоје два света: хтонски и астрални. Звезде у хтонском свету представљају микрокосмос тј. садржај сопствености, док исти симбол у астралном свету представља макрокосмос односно свеобухватност.

Пантеон астралног (надсвесног) чине Сунце, Крв и Ваздух. Најдоминантнији елемент астралног троугла је Сунце. Сунце као идеја којој се тежи као исходу човековог прегнућа за личним напретком и истовремено

као нешто што тај напредак ограничава, односно што се подсвесно доживљава као граница.

Силује Сунце да спава међ костују

Крв је један од најкомплекснијих симбола, који обједињује остале и као такав на неким местима негира границу између два света. Крв представља симбол унутрашњости човековог бића, како телесног тако и духовног. Њена лепљивост и топлина, две примарне физиолошке карактеристике, подстичу енергију која је извору човековог укупог постојања и постања. Међутим, она представља и тренутак престанка једног тј. почетка другог света (рођење и смрт). Крв је дакле један од елемената који поред примарног астралног карактера поседује често и карактеристике хтонског света. Она као сила под сталним притиском и вечитој динамици која је ван контроле људског ума, симболизује сам суштину нагона као основне покретачке снаге у људском микрокосмосу.

Јесам је крв свих одвек богова

Ваздух представља трећи елемент у астралном пантеону који Војкан користи као везу између човека као биолошког бића и Сунца као доминантног елемента духовног света. То је храна којом духовни свет доји човека у виду простора који је човеку остављен између Сунца и њега самог... простор који човек никада не може да пређе а дефинише себе покушавајући то. Сунце је елемент који је физички најудаљенији од човека у свом зениту али га управо тада човек доживљава најблиским (зато што је само тада Сунце рањиво, смртно као и сам човек). Оно се рађа и умире, дакле пролази кроз идентичне циклусе кроз које пролази и микрокосмос сажет у човековом бићу.

Простор му је вечност док неопип га једе

Пантон хтонског (подсвесног) садржи Месец, Земљу и Ветар. Ваздух као и сваки од симбола у астралном свету има свој опозит у хтонском, у овом случају то је Ветар. За разлику од Ваздуха којег карактерише сувоћа и топлота Ветар је симбол који са собом носи влагу и хладноћу, особине које поседују и остала два елемента хтонског света.

А очи су звезде, без таме захладне

Опозит Сунца је Месец и он доминира у хтонском троуглу. Његова светлост је одјек Сунчеве, хладна и бледа... крхка. И на тај начин људском оку подношљива. Месец је привид слободе, спутан сунцем и под контролом Сунца, тачније у његовој милости. Поседује мистичност... извор је

апстракције. Први ритуали и магијски обреди у предрелигиозном друштву су везани за њега. Символ је невиности и наивности (каква је и људска подсвест).

*Анђео је сутра које беше и сад злати
И неће га бити кад **месе**ц оцелати...*

Земља као опозит Крви је и сам дуални симбол, извор и исходиште живота. У овом случају је најочигледнија суштинска веза између два опозита. Земља је статична, она повраћа крв, бесмислено је порађа (да би је на крају прогутала) док Крв осмишљава земљу и својом снагом даје јој значење.

*Змија над **сенком**, јер крв је огледа,
То су два бића мог слухкусног погледа.*

Хтонски свет садржан је у материци, он је влажан труо и животворан. У њему сазрева заметак бића које је у том стадијуму најближе микрокосмосу. Из микрокосмоса рађа се макрокосмос. Подсвест улази у окружење астралног света којим доминира потреба за потчињавањем надсвесном. Надсвест захтева константно прегнуће за сопственим тумачењем и ствара наркотичку зависност у којем биће жртвује своју суштину.

Суштина поезије Војкана Живојиновића јесте сукоб светова (хтонског и астралног), подсвесног и надсвесног. Из овог сукоба произилази песма као и сама личност. Човек је подсвесно, али оно што он у суштини жели (мора) јесте да буде свесно биће. Ограничавајући себе човек гради себе као космос унутар космоса, подложен пуким законима физике.

УМЕТНОСТ... ТО ЈЕ РАВНОТЕЖА СВЕТОВА. Војкан је један од ретких који су способни да ту равнотежу учине приступачнијом.

НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ

Зрела интимистичка, рефлексивна и космичка лирика

Марија Брас је даровит песник, пре свега лирске интима и продубљених рефлексива које животворно поетски жаморе. У њеним стиховима има поетских, космичких, дескриптивних и патриотских набоја. Она је рођена поетеса која плодотворним духом зрело и понесено остварује размахнуте лирске и васељенске замисли. То је поетеса богате душе, слојевитог и разуђеног унутрашњег живота, који се на моменте снажно излива; други пут вишесмерно медитира, повремено се сударајући са собом у противречјима; но, и када у своме току оплића – никада не сахне. Већ са овом првом књигом Марија достиже завидан ниво и у љубавно-интимистичкој лирици у којој

учесталије варира сличне мотиве, у мисаоном, афористичком, описном казивању и другим видовима астралног певања.¹²²

У интимистичкој лирици Марија Брас изражава дубоко лична осећања, опхрвана понајвише тугом и сетом, болњикавим младалачки заносима, разочарењима и меланхоличним понадањима. Она то чини у кратким, сажетим лирским формама, једноставно, непосредно и ритмички мелодиозно. (Неки од њених стихова могли би чак и музички да се обраде и компоњују). Сложене емоције саопштене су сасвим отворено, непосредно и наглашено субјективно са елементима чулности и љубавног усхита. Марија у својим песмама и поред вечних мотива, које понегде монотono варира, открива и нека особенија лирско-емотивна стања, примерена новом времену и модерном сензибилитету.

Љубав је наша поетеса подигла до свеживотног начела, смисла људског постојања, одолевања и опстајања у времену и простору, у сложеним противречјима, сумњама, али и ведрини, умишљеној срећи и радости. Она је истински оданик љубави и њеним свеколиким чарима; а у полетном заносу стварања преобраћа се у само биће и суштаство љубави. И ту се догађа да се силовит доживљај љубавне екстазе у појединим моментима преобраћа у својеврсну духовну објаву и теофанију. „Љубав је, као и стварност живљења, отворени процес самостварања али¹²³ и обликовања и дограђивања света око себе који је свесвет“.

У песмама Марије Брас, догађа се прожимање па унеколико и поистовећење онтоса љубави и смисла и разложности интимистичког певања. То нарочито бива у оним моментима када се креативно сусретну раскриљено богатство лирске духовности, слојевитост и вишезначност мисли као и размахнута хтења – у сажетом трену који би да буде вечност љубави и истрајавања. Њено усплахирено лирско „Ја“ је упоришна тачка плодотворног опстајања и самопреодолевања. „Притајена свест о лирском „Ја“ креће се испрва по извесној нагонској линији, по црти унутрашњег императива. Међутим, када песник, попут Марије Брас, поседује разуђену

¹²²Марија Брас је испољила даровитост и пун креативни смисао у оквиру Књижевног клуба, где је нашла упориште за своја поетско-уметничка трагања. У једном писму из прве декаде фебруара 2009. она истиче:

„Ваш Књижевни клуб, сугестије и поверење начинили су нит спаса од тешког периода кроз који сам пролазила, нит која везује мисли и ослобађа душу тешких осећаја који преточени у реч робују папиру место свести. Тај период је обележио моје присуство на Факултету, и када га будем напустила са дипломом у руци, жеља ми је да поред ње понесем резултате Вашег и мог рада, сведочанство да је Факултете имао Књижевни клуб, сведочанство да сам у њему постојала...“

Марија Брас самокритички напомиње, што је донекле у складу и са нашим критичким опсервацијама: „Можда моја писанија немају уметничку вредност, али Ви сте ме подстакли да издишем слике, рађам симболе и тиме растеретим срце...“

¹²³Н. Цветковић, *Поетика лирско-интимистичких самопредавања*, у књизи *Биље од замале*, Просвета, Београд 2000, стр. 72.

свест о себи самом, питање је колико му она помаже да пронађе најбољи пут из животних смутњивости и противречја у која често запада“.¹²⁴

Рефлексивност је саставни и неодвојиви део њене топле и женствене лирике у којој монолошки исказује лични став према свету и животу, људском делању и судбини у космичком смислу. И када је та мисао експлицитно обојена у забележеној сентенцији, из ње зрачи притајени лиризам. То су медитације и запажања о битним питањима из живота, о лично сазнатим и проживљеним истинама и егзистенцијалним потешкоћама. Она мисао, гному, често заодева у поетско рухо па тако рефлексивност поприма лирски тон и дубље значење. При том Марија сажето и сликовито саопштава своје поетолошке ставове и личну филозофију живота и васељенске визије. Она промишља, анализира, преиспитује много тога са чиме се суочава и настоји да оригиналном рефлексивном која је често прави кључ, а не калауз, отвори, разоткрије и разазна тајновите ризнице људског постојања. И догађа се да оно што се око ње збива, што јесте и бива, произлази из њене вишесмерне поетске мисли. И онда када јој је рефлексивност мало недоречена, показује се да управо кроз мисао и контемплацију потпуније проживљава и сагледава свој живот. И када поетски запажа процесе и токове наше заједничке, колективне судбине, невоље и људска посустајања, васионске узлете и музику сфера, радости и туге, њена мисао, чини се, да је у сагласју са широким разнеженим срцем. Лирско ткиво којим заодева своје медитације као да јој припомаже да сачува чисту мисао, „тај најплеменитији од свих дарова“, како је рекао Гете.

Марија пева из патње и бола којима сазнаје свет; патња и разбољеност су јој могућност да продре у поноре личне посуновраћености „Рана сам рани над ранама“ пева она из дубље песничке заболжености. Да то није само песничка игра речи потврђује њена пуна самосвест о умирању дана коме пали свећу за свећом у тегобном бдењу.

Она поетички саопштава „понекад искочим, некад узлетим. Своје испаде хватам пером“. Уходећи себе на сваком кораку, поетеса преиспитује своје искакање изван света и узлете ка астралним висинама да би им сазнала суштину, коју настоји да *ухвати пером*. Тако њен лични живот, промишљање света, сопственог трајања, постаје не само средство, начин већ и смисао лирског трагања и стварања.

Марија Брас је доста самопредано и оданички кренула тешким и сасвим неизвесним путем песничког стварања и то по неком унутрашњем императиву, ослушкујући у себи глас који јој је Бог подарио. Хоће ли имати снаге да настави тим Небеским путем, у горкој осами и пустошности песничког делања, или ће се приволети „царству приземности“, које многобројни рационални разлози (породица, пород, на пример) неодољиво

¹²⁴Н. Цветковић, *Поетика лирско-инимистичких предавања*, у књизи *У врту љиљана*, Матица српска, Нови Сад, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, стр. 97.

вуче ка дну. Хоће ли наћи снаге и одважности да истраје у песничком раду и поред, наизглед, ирационалног самопорицања па понекад и стварног самопоништавања, да би се демијуршки створила обухватнија и целовитија песничка космогонија, не зависи само од ње. Достигнути ниво песничке зрелости остварен углавном захваљујућу урођеној даровитости и стеченој књижевној култури, само отвара могућности и продубљује тежак, каткад и погибелан друм свакојакних недоумица, страдалачких неизвесности, болних самоодрицања. Ако крене тим друмом по сваку цену, спремна на велике жртве, одрицања, патње, страдања и грозоморно саможртвовање, могу се очекивати нови узлети у раскрыљени песнички свет, нови још смелији и силовиитији продори у тајновито, метафизичко, космичко и незнавено. Али у настојању да буде креативно свеприсутна у *свему*, може се догодити и мимо њеног хтења да остане изван *свега*.

Подигни Сунце
до својих висина
како се у тмини сасвим
не би угасило.

Усни океан својој близини
како се о хриди
не би разнео.

Дотакни небо
ореолом паперја
како се голуби мојих паркова
не би утопили.

У пламен нек'
ветар распламса
сваку жуд и хтење
до пепела
свиленог згаришта
међ' прстима.
Нек'опору стварност
разлети заборавом
спраним млазом
животне свежине,
из животне празнине
у беживотну постојаност,
и име ти слије
бором урезаном
к'о да никад' постојало није.

„КОСМИЧКИ ЦВЕТ“ МЛАДОСТИ

Далек ноћни свод
твојим погледом разли
боје откровења.
Галаксија сновиђења заискри
дубинама долина Црвених динова
Читава занесеност
свачијих помисли
изроди светове.

* * *

С почетка илузије
ивицом блуда
милује поглед
јесењих чари.

Тиха млада искра
из извора студа
дух сад' нежно мије,
нови свет сад' твари.

Да тишина нежна
образ ми рани
и раздере срдо
не слутих да смелости има.

Усуда да крочим
на сунчани вео
осуди ме скупо
на ову сад студ.

Узалуд нек неби
мој бол,
сав мој труд.

„COSMIC FLOWER“ OF YOUTH

After the introductory text on the history, growth and development of the literary club of the Faculty of Culture and Media of Megatrend University and on the thorough preparations for the participation of members on the Conference, we publish autopoetic contributions, with the selected verses of: Tamara Jakovljević, Marija Cekić, Bojana Kandić and Siniša Cvetković. In the final part of this work where mainly the most active members of the Literary Club are represented, contributions of Boris Kosović and Jovan Perać are published as well as the study of Nikola Cvetković on reflexive and cosmic lyrics of Marija Bras